

PROCESSSEN-VERBAAL EN VERHOREN IN DE WET FRANCHIMONT

Marc BOCKSTAELE*

Inleiding

Artikel 28*quinquies* Sv.¹ bepaalt dat de verhoorde tijdens het opsporingsonderzoek heen kopie van het **proces-verbaal van zijn verhoor** kan verkrijgen. Artikel 57 Sv. is het equivalent van artikel 28*quinquies* Sv. voor het gerechtelijk onderzoek.

Krachtens artikel 47*bis* Sv. moet de verbalisant tijdens het opsporingsonderzoek bij het begin van ieder **verhoor** aan de verhoorde mededelingen doen terwijl in het proces-verbaal een aantal vermeldingen moeten worden opgenomen. Artikel 70*bis* Sv. is het equivalent van artikel 47*bis* Sv. voor het gerechtelijk onderzoek.²

Processen-verbaal, uitgangspunten voor nagenoeg alle strafprocedures, zijn in de wet niet gedefinieerd. Nochtans, mede omdat de vonnisrechter minder en minder de verbalisanten en getuigen opnieuw ter zitting verhoort³, hangt van de nauwkeurigheid, de volledigheid en de betrouwbaarheid van de processen-verbaal in ruime mate de behandeling en beoordeling van elke strafzaak af.⁴ De wetgever vond het evenmin nodig verhoren – het **dagelijks** werk van meer dan 30.000 verbalisanten – te definiëren of nader te omschrijven.

Noch in de commissie Franchimont noch in het parlement werd aan het proces-verbaal en het verhoor enige aandacht besteed.⁵ Als gevolg daarvan gaven magistraten **uiteenlopende interpretaties** over de praktische toepassing van de wet voor de politiediensten en geven theoretici op studiedagen over de nieuwe wet, niet met de praktijk overeenstemmende meningen over processen-verbaal en verhoren.

Om verbalisanten niet nog meer te belasten met vormelijke en administratieve taken, waarbij het gevaar bestaat dat de aandacht voor het gerechtelijk aspect van de zaak vermindert, is het noodzakelijk dat zij op een eenvormige wijze kunnen werken.

* Gerechtelijk afdelingscommissaris bij de gerechtelijke politie te Gent, lic. criminologie.

1. Ingevoegd met art. 5 van de Wet van 12 maart 1998 '*tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek*' (B.S., 2 april 1998, 10027 e.v.).

2. Behalve het verhoor van getuigen onder ede.

3. P. TRAEST, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van de 2de studiedag van het C.P.S., te Brussel (VUB) op 11 september 1998.

4. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1360, nr. 15; H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 464.

5. P. TRAEST, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998.

Deze bijdrage wil vanuit de **politiepraktijk** belichten wat de termen proces-verbaal en verhoor inhouden, ten einde nuttig te zijn voor bijsturingen en later wetgevend initiatief zoals aangekondigd.⁶

1. Processen-verbaal

Er is een duidelijk onderscheid tussen het proces-verbaal als **authentieke akte**⁷ en als **term**.

De wet geeft **geen begripsomschrijving** van het proces-verbaal als authentieke akte. De artikelen 11, 15, 16, 18 tot en met 22, 28*quinquies*, 29, 32, 33, 42, 45, 47*bis*, 48 tot en met 54, 57, 78, 154, 189, 448 en 450 Sv., evenals artikel 15, 4° van de Wet op het politieambt, handelen over het proces-verbaal en leiden tot de conclusie dat in het Strafrecht: *'processen-verbaal officiële akten zijn van wettelijk bevoegde officieren of agenten van gerechtelijke politie, die betreffende het bewijzen en het opsporen van misdrijven en hun daders, een chronologisch, nauwkeurig en objectief relaas bevatten van eigen vaststellingen en opsporingen, afgelegde verklaringen en bekomen inlichtingen'*.

De term **'proces-verbaal'** stamt uit het Latijn.⁸

De Nederlandse etymologische woordenboeken verwijzen alle naar het Frans: *'procès-verbal'*.⁹

De Franse term bestaat uit twee bestanddelen van Latijnse herkomst: *'processus'* en *'verbalis'*, die echter in het Latijn niet **samen** voorkomen. Wel wordt *'processus'* (voortgang, wijze van gebeuren, van aflopen) in het Middeleeuws Latijn gebruikt in de betekenis van gerechtelijke handeling, rechtszaak, proces (o.i.v. *'procedere'*: gaan naar, overgaan tot een gerechtelijke procedure = specificatie van juristen). Uit VON WARTBURG blijkt dat in het Frans van de 13de eeuw, proces opduikt in de betekenis van *'titre, contrat, débat, traité, concession, permission'*¹⁰, en dat het in die zin reeds in één tekst werd verbonden met *'verbal'* (uit het Latijn *'verbalis'*: uit woorden bestaande)¹¹, dus = een of andere woordelijk weergegeven overeenkomst

6. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 209.

7. Cass., 19 februari 1991, *Arr. Cass.*, 1990-91, nr. 330; J. VANHALEWIJN en L. DUPONT, *Valsheid in geschriften*, in *A.P.R.*, Gent, E. Story-Scientia, 1975, nrs. 104 en 105.

8. J.M. MOERDIJK en P. SLUIMER, *Taalgids voor de politie*, 's Gravenhage, Vuga Boekerij, 1979, 111. En niet volgens sommige rechtsleer doordat onder de oude feodale overheden, ondergeschikte agenten belast met het constateren van misdrijven, dikwijls ongeletterd waren en zich moesten beperken tot een **mondeling** verslag aan de magistraat of de griffier die er akte van opstelde: J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 5; *Pand. b.*, v° *Procès-verbal*, disp.fisc., nr. 2; HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1659; MORIN, *Répertoire*, v° *Procès-verbaux*, nr. 1.

9. Zie o.a. E. VERWIJS en J. VERDAM, *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1907, k. 699; J.H. VAN LESSEN, *Woordenboek der Nederlandsche taal*, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1949, k. 4265.

10. W. VON WARTBURG, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, IX, Basel, 1959, 411.

11. D. STEELANDT, 'Over processen-verbaal, na de Wet van 18 juli 1991', *De Pol. Off.* 1991/10, p. 5 nr. 1.

of beslissing met juridische waarde. Vanaf de 14de eeuw kent het Frans ook de echte betekenis van 'proces' en komt *procès-verbal* voor als zijnde een akte waarin een gerechtsambtenaar of een ander bevoegd persoon een door hem vastgesteld feit en de omstandigheden in woorden heeft uitgedrukt.¹²

'Verbaliser' (dresser un *procès-verbal*) is een nieuwvorming uit de 17e eeuw.¹³ Volgens de taalevolutie is een proces-verbaal een voortgang in woorden, of beter: '*een in woorden uitgedrukt verslag van een bepaalde gebeurtenis*'.¹⁴ De term kon niet beter gekozen zijn.¹⁵

Behalve het voldoen aan de taalwetgeving heeft de wetgever geen vormvereisten op straf van nietigheid opgelegd. Nochtans moeten ten behoeve van de administratieve verwerking van de processen-verbaal, de eenvormigheid en controle van de pleegvormen vermeld in het Wetboek van Strafvordering, bepaalde elementen in een proces-verbaal voorkomen.

Dit aspect wordt geregeld via omzendbrieven en dienstorders van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken, procureurs-generaal, procureurs des Konings, diensthoofden enz., met instructies, commentaren en interpretaties van wettelijke bepalingen. Ze zijn niet bindend voor de rechter, wel voor de onder het hiërarchisch gezag staande besturen, diensten en ambtenaren tot wie die omzendbrieven enz. zijn gericht. In geval van miskenning ervan kunnen deze zich dan ook eventueel aan tuchtsancties blootstellen.¹⁶

In tegenstelling met Nederland¹⁷ bestaat over de materiële vorm van de processen-verbaal in België **geen uniformiteit**. De politiekorpsen en de talrijke diensten onder dewelke ambtenaren ressorteren die bevoegdheid hebben om proces-verbaal op te stellen, hebben hun **eigen voorgedrukte formulieren** ontworpen.

Het nieuwe artikel 26 Sv. geeft een wettelijke basis aan de richtlijnen die de procureurs des Konings voor de politiediensten uitvaardigen in verband met de wijze waarop de onderzoeksopdrachten moeten worden uitgevoerd, b.v. over de

12. W. VON WARTBURG, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, IX, Basel, 1959, 412.

13. W. VON WARTBURG, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, XIV, Basel, 1961, 276.

14. M. BOCKSTAELE, 'Proces-verbaal, betekenis van de term', *De Pol. Off.* 1992/8, 47; J.M. MOERDIJK en P. SLUIMER, *Taalgids voor de politie*, 's Gravenhage, Vuga Boekerij, 1979, 111.

15. D. STEELANDT, 'Over processen-verbaal, na de Wet van 18 juli 1991', *De Pol. Off.* 1991/10, p. 5, nr. 1.

16. Zie M. LEROY, *Les règlements et leurs juges*, Brussel, Bruylant, 1987, 25-26; T. DESCHEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 11.

17. In haar vergadering van 11 december 1980 besloot de Recherche Advies Commissie een werkgroep 'formulieren' te formeren met als taak: - 'Zowel in opdracht van de R.A.C., als op eigen initiatief uniforme, landelijk in te voeren formulieren ten behoeve van de opsporing te ontwerpen'. Dit resulteerde in een verregaande eenvormigheid, bij de opmaak van processen-verbaal met o.a. een gestructureerde opbouw, overzichtelijk, snel te lezen, universeel en flexibel bruikbaar, afgestemd op automatisering. Voor een kennismaking zie: W.G. HOGEVONDER, 'Nieuwe methode opmaken proces-verbaal', *Algemeen Politieblad*, 1987/15, 349 t/m 353. In de politieregio's Groningen, Twente en Zuid-Holland, wordt sinds 1997 gewerkt met een modeldossier voor strafzaken. De processen-verbaal worden volgens een vast stramien opgebouwd en van een index voorzien. De andere regio's zullen deze werkwijze later in het jaar overnemen, *Algemeen Politieblad*, 1997/3, 3.

wijze waarop de processen-verbaal worden opgesteld, huiszoekingen worden uitgevoerd enz.¹⁸, terwijl de onderzoeksrechters van deze instructies mogen afwijken. Dit betekent dat verbalisanten zich aan uiteenlopende richtlijnen van magistraten moeten aanpassen, zelfs in het eigen arrondissement. Behalve nodeloos tijd- en energieverlies, werkt zulks de kwaliteit van het onderzoek niet in de hand.

Met de reorganisatie van de politiediensten voor de deur is hier een enige kans verkeken om de lay-out, de structuur, de inhoud en de kwaliteitscontrole van processen-verbaal te uniformiseren.

Verbalisanten hebben **feed-back** nodig van de rechtbanken over de kwaliteit van hun onderzoek, de verhoren en de processen-verbaal. Slechts bij assisenzaken en in zeer uitzonderlijke gevallen kan de verbalisant iets vernemen over de kwaliteit van zijn **eindproduct** en desnoods zijn werkwijze aanpassen. Sommige fouten werden door collega's al eerder gemaakt en zullen door andere collega's worden herhaald als ze niet worden gewezen op eventuele gebreken.

Het verhoor van een slachtoffer van oplichting of diefstal, een alibicontrole enz., mag niet verschillen naargelang van het gerechtelijk arrondissement of de politiedienst die het uitvoert. Dat is nu wel het geval, de burger wordt niet overal op dezelfde manier geholpen.

Technisch is het momenteel perfect haalbaar een permanent geactualiseerde **helpdesk** te installeren waar de verbalisant terecht kan voor algemene en specifieke aandachtspunten per misdrijf. De centrale database kan gevoed worden met wetgeving, rechtspraak, rechtsleer, omzendbrieven en ervaringen van diverse beroepsgroepen. Op die wijze kunnen onderzoeken ook beter gestuurd worden door diverse gezagsdragers.

In een later stadium kunnen vertegenwoordigers van verschillende disciplines, stappenplannen uittekenen voor de ideale aanpak van crisiszaken¹⁹ en welbepaalde misdrijven.

De verantwoordelijke magistraat weet dan op welke manier de politie het onderzoek zal uitvoeren en welke vragen zullen gesteld worden. Een dergelijk project kan, eenmaal opgestart, een integraal onderdeel vormen van het gerechtelijk apparaat.²⁰

Elk proces-verbaal moet op zichzelf het bewijs leveren dat aan alle pleegvormen werd voldaan.²¹ Formaliteiten waarvan geen melding is gemaakt, worden als niet bestaande beschouwd.²² De uiterlijke vorm, formaat en lay-out, met inbegrip van

18. T. DESCHEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 11.

19. Crisiszaken worden gekenmerkt door: weinig tijd voor overleg, zijn zwaarwichtig, doen zich plots voor, vereisen een grote personeelsinzet en moeten gecoördineerd worden. Crisiszaken monopoliseren grotendeels het dagelijkse politiewerk in een politiekorps.

20. R. VAN DEN HURK, 'Steeple-Chase: politie en OM standaardiseren werkprocedures', *Algemeen Politieblad*, 1998/22, 12.

21. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 23; GARRAUD, *Instruction criminelle*, II, 156.

22. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 23.

het toegepast procédé – handschrift of machineschrift – zijn van geen invloed op de regelmatigheid van het proces-verbaal.²³

Randvermeldingen hebben geen bewijswaarde daar zij geen wettelijk deel uitmaken van het proces-verbaal, maar ze zijn noodzakelijk voor een vlotte administratieve verwerking van deze akten.²⁴

Randvermeldingen kunnen het volledige voorblad innemen zodat pas op de keerzijde de eigenlijke tekst begint. Ze kunnen bestaan uit:

- benaming en coördinaten van de (politie)dienst, soms met logo;
- het gerechtelijk arrondissement waarin de politiedienst gelegen is;
- verwijzing naar de gespecialiseerde afdeling binnen de politiedienst;
- aantal in het proces-verbaal opgenomen verhoren en bijlagen;
- vermelding waarom het proces-verbaal opgesteld werd²⁵;
- naam, voornaam, geboortedatum en -plaats, adres van de persoon tegen wie de vervolging gaat²⁶;
- naam, voornaam, geboortedatum en -plaats, adres van de persoon die de klacht of aangifte doet²⁷;
- tenlastegelegd misdrijf. Ieder proces-verbaal moet in de rand het erin besproken misdrijf vermelden²⁸ in dezelfde terminologie zoals die in het Strafwetboek of de bijzondere wetten voorkomt. De verbalisant is niet verplicht het artikelnummer van de wet te vermelden.²⁹ Maar vooral bij vaststelling van misdrijven uit bijzondere wetten wordt dit wel gedaan, samen met een letterlijk citaat van de wettekst. Dit moet in verband gebracht worden met het verplicht toezenden van een afschrift aan de overtreder.³⁰

Er is geen enkel bezwaar dat die, soms lange wetteksten, als bijlage aan het proces-verbaal gevoegd worden om het geheel leesbaar te houden.

Omdat de misdrijfkeuze bij het opstellen van de processen-verbaal een invloed heeft op de samenstelling van het notitienummer door de politieambtenaar, moet dit toch met de nodige zorg gebeuren.

- voorwerp of onderwerp van het proces-verbaal³¹, b.v.: huiszoeking met toestemming; verhoor van...; inbeslagname van...; signalering van..., enz;

23. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1364, nr. 25.

24. D. STEELANDT, 'Voor een vernieuwing van de processen-verbaal', *De Pol. Off.*, 1992/10, 40; SCHUIND, *Traité*, 340 U. Voor een uitvoerige bespreking van deze problematiek zie M. BOCKSTAELLE, *Processen-verbaal*, Antwerpen, Maklu, 1997, 3de druk, nrs. 111 e.v.

25. 'Aankomelijk proces-verbaal'; 'Mondelinge (of schriftelijke) opdracht van een magistraat'; 'Navolgend (of ambtshalve) proces-verbaal'.

26. SCHUIND, *Traité*, 340 U.

27. SCHUIND, *Traité*, 340 U.

28. DALLOZ, *Encyclopédie juridique*, v° *Procès-verbal*, 1954, nr. 42.

29. J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 26, § 7.

30. D. STEELANDT, 'Voor een vernieuwing van de processen-verbaal', *De Pol. Off.*, 1992/10, 38.

31. L. LAMBERT, *Formulaire des officiers de police judiciaire*, Paris, 1979, 39.

- nummer van het proces-verbaal. Ieder proces-verbaal krijgt een volgnummer en wordt in de eigen dienst administratief ingeschreven, waardoor het kan geïndividueerd worden;
- notitienummer van de zaak. Bij het opstellen van een aanvankelijk proces-verbaal betreffende feiten waarvoor de correctionele rechtbank bevoegd is, vormt de verbalisant of het administratief personeel van zijn dienst sedert 1 januari 1986 het notitienummer van die feiten waaronder ze bij de parketten en andere bevoegde diensten voortaan gekend zullen zijn;
- bestemming van het proces-verbaal. Functie en standplaats van de magistraat aan wie het proces-verbaal wordt toegezonden;
- datum van de verzending van het proces-verbaal aan de bevoegde magistraat³² die niet noodzakelijk dezelfde hoeft te zijn als de datum van het proces-verbaal;
- rang, functie en handtekening van het hoofd van de dienst (of zijn plaatsvervanger) die voor verzending tekent;
- afschriften. Het is voor de administratieve verwerking van de processen-verbaal bijzonder interessant dat men onmiddellijk kan zien aan wie, wanneer en hoe de voorgeschreven afschriften van het proces-verbaal werden overgemaakt;
- bijzondere vermeldingen of ‘blikvangers’ die krachtens diverse plaatselijke circulaire en onderrichtingen gewoonlijk bovenaan de frontpagina en soms in rode inkt worden aangebracht. Zij vragen speciaal de aandacht van de behandelende magistraat, meestal in verband met spoedeisende beslissingen.³³ Deze vermeldingen behoren niet tot het corpus van de akte, hebben geen implicaties voor de bewijswaarde van het proces-verbaal zelf en binden de behandelende magistraat op geen enkele wijze;
- pro justitia. Volgens het Wetboek van het Zegel moeten authentieke akten voorzien zijn van een zegel, behalve o.a. de akten bestemd voor de justitie. Om aan te geven dat de akte bestemd is voor de justitie, en vrij van zegel- en registratierecht, moet in de kop van het proces-verbaal de term PRO JUSTITIA (voor de justitie) vermeld zijn.³⁴ Het niet vermelden ervan veroorzaakt geen nietigheid³⁵;
- dagtekening en plaats van verbaliseren. Processen-verbaal beginnen met de vermelding van de plaats, datum en uur waarop de verbalisant zijn akte opent³⁶, een **noodzakelijke vormvereiste** van de akte.³⁷

De plaats is bepalend voor de territoriale bevoegdheid van de verbalisant³⁸, de

32. SCHUIND, *Traité*, 340 W.

33. SCHUIND, *Traité*, 340 V; HOFFLER, *Traité*, p. 78, nr. 74. B.v. ZEER DRINGEND – ‘X’ werd zijn vrijheid ontnomen op...om...uur; onmiddellijke intrekking van het rijbewijs of leervergunning; inbeslagstelling met kosten; A.P.A. (Autonome Politionele Afhandeling).

34. Art. 62, § 12 Wetboek van het zegel van 25 maart 1891, *B.S.*, 30 en 31 maart 1891, vervangen door art. 59/20°, *R.B.*, 26 juni 1947, *B.S.*, 14 augustus 1947, bekrachtigd door de Wet van 14 juli 1951, *B.S.*, 2 augustus 1951.

35. Cass., 26 april 1926, *Pas.*, 1926, I, 349.

36. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal (en général)*, nr. 8; *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 41.

37. HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1721.

38. Cass., 19 januari 1948, *Pas.*, 1948, I, 41.

bevoegdheid van het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter, de rechtsprekende rechter³⁹ en de taalwetgeving.⁴⁰

De datum wordt voluit geschreven⁴¹ omdat het minder gemakkelijk is een fout te begaan met in letters geschreven dagtekeningen.⁴² Een vergissing in de datum van de vaststelling van een misdrijf leidt niet tot de nietigheid van het proces-verbaal waarbij dit misdrijf wordt vastgesteld, mits de beklagde omtrent het hem ten laste gelegde feit zich niet heeft kunnen vergissen en mits zijn rechten van verdediging niet werden miskend.⁴³ Maar vooral in verkeerszaken kunnen fouten in de datum vrijspraak opleveren.⁴⁴

Een vergissing in – of het ontbreken van – dagtekening of plaats van verbaliseren, tast de geldigheid van het proces-verbaal niet aan⁴⁵, maar herleidt de wettelijke bewijswaarde tot processen-verbaal die gelden als inlichting.⁴⁶

De aanvangsdatum en uur van het proces-verbaal geven in principe het tijdstip weer van de eerste kennisneming, vaststellingen of ambtsverrichtingen, dus niet noodzakelijk het tijdstip van de feiten of het tijdstip waarop het typen van het stuk werd aangevat.

Soms vormt het uur van de feiten een wezenlijk bestanddeel van het misdrijf⁴⁷, soms is het een verzwarende omstandigheid⁴⁸;

– naam, functie en standplaats van de verbalisant. Het ontbreken van de naam en de hoedanigheid van de opsteller brengt niet de nietigheid van het proces-verbaal mee, maar deze onvolkomenheid ontnemt de akte in voorkomend geval zijn wettelijke bewijswaarde. Het proces-verbaal kan dan hoogstens gelden als eenvoudige inlichting.⁴⁹ Door het voluit⁵⁰ vermelden van naam, voornaam, graad, functie en standplaats van de opsteller, kan ieder proces-verbaal aan een welbepaalde verballi-

39. Art. 23, 63, 69 en 139 Sv.

40. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1366, nr. 32.

41. Het voluit schrijven van de dagtekening, gemeenschappelijk voor alle akten, wordt opgelegd door art. 12, lid 1 van de Wet van 25 ventôse, jaar XI (16 maart 1803), tot regeling van het notarisambt; L. LAMBERT, *Formulaire des officiers de police judiciaire*, Paris, 1979, 27.

42. *Répertoire notarial*, t. XI, *Droit notarial*, Liv. VII, p. 280, rz. 52°.

43. Cass., 6 december 1988, *Arr. Cass.*, 1988-89, 407.

44. 'Technisch sepot en kwaliteit proces-verbaal', *Algemeen Politieblad*, 1988, 470.

45. Corr. Brugge, 10 januari 1992, *T.G.R.*, 69/92; DALLOZ, *Encyclopédie juridique*, v° *Procès-verbal*, 1954, nr. 45; D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1366, nr. 32. Zie evenwel art. 72 Veldw. en art. 127 Bosw.: 'Zij dagtekenen en ondertekenen hun processen-verbaal op straffe van nietigheid'.

46. Cass., 6 december 1988, *Arr. Cass.*, 1988-89, 407; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 22; HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1773; D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1370, nr. 42.

47. B.v. art. 2 Jachtwet, verbod te jagen tussen zonsondergang en zonsopgang.

48. B.v. in art. 471, 472 en 478 Sw.

49. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1370, nr. 42.

50. *Algemeen Politieblad*, 1992/17, 27.

sant worden toegeschreven.⁵¹ Hieruit zal ook blijken of de opsteller binnen zijn bevoegdheid (ratione materiae en ratione loci) handelde⁵² en of het hem toegelaten was in geval van heterdaad de onderzoeksdaaden te verrichten zoals bepaald in de artikelen 32 e.v. Sv.⁵³

Voor de geldigheid van het **proces-verbaal** is het niet vereist dat de verbalisant zijn dienstkaart toont of de uiterlijke kentekens van zijn functie (b.v. uniform) draagt.⁵⁴ Maar het is wel nuttig deze omstandigheid te vermelden als ze voor de bewijsvoering van het misdrijf van belang is, b.v. smaad, beledigingen, weerspannigheid⁵⁵ of verhinderen van toezicht.⁵⁶

– zoals in andere authentieke akten wordt de naam van de verbalisant voorafgegaan door: ‘Wij,... (*pluralis majestatis*)’. Dit duidt aan dat de desbetreffende persoon deel uitmaakt van het staatsgezag, het ‘imperium’. Vanaf het ogenblik dat een openbaar ambtenaar, officier of agent, optreedt in zijn functie, oefent hij een deel van dat ‘imperium’ uit.

De inhoud van het proces-verbaal betreft alle woorden tussen Wij..., en de eindformule *Waarvan akte*, gevolgd door de handtekening.

Er is geen enkel bezwaar dat zowel officieren als agenten het pluralis majestatis zouden gebruiken, aangezien ze in verband met het stellen van processen-verbaal allen in dezelfde hoedanigheid en met dezelfde bevoegdheid optreden, nl. als openbaar ambtenaar.

Maar bij het gebruik van die meervoudsvorm in de verdere tekst van het proces-verbaal is waakzaamheid geboden als meerdere politieambtenaren bij de activiteiten betrokken zijn. Er moet uit het proces-verbaal duidelijk blijken welke ambtenaar wat hoorde, zag of deed⁵⁷;

– *Waarvan akte*. Het proces-verbaal wordt rechts onderaan afgesloten met de formule ‘*Waarvan akte*’, waaronder de handtekening van de verbalisant(en). Die slotfor-

51. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 42; DALLOZ, *Encyclopédie juridique*, v° *Procès-verbal*, 1954, nr. 41.

52. D. HOLSTERS, ‘De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven’, *R.W.*, 1980-81, k. 1366, 31bis; HOFFLER, *Traité*, p. 78, nr. 74.

53. J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 26. De bijzondere bevoegdheid van de hulpofficieren en in voorkomend geval, deze van de procureur des Konings, neemt een einde, wanneer de eerste onderzoeksdaaden onderbroken worden alsook wanneer de procureur des Konings of een van zijn substituten of de onderzoeksrechter ter plaatse komt (zie art. 51, 59 en 60 Sv.; HELIE, *Instruction criminelle*, II, 179 en 181).

54. Luik, 27 mei 1863, *Pas.*, 1867, II, 63; LE POITTEVIN, *Instruction criminelle*, I, p. 576, nr. 119; LE POITTEVIN, *Dictionnaire-formulaire des parquets et de la police judiciaire*, 1928, v° *Procès-verbal*, nr. 9; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 9; DALLOZ, *Encyclopédie juridique*, v° *Procès-verbal*, 1954, nr. 23.

55. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 60; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 9.

56. Art. 15 van de Wet van 16 november 1972 betreffende de arbeidsinspectie, *B.S.*, 8 december 1972. Het misdrijf verhinderen van toezicht vereist een opzettelijke gedraging (Brussel, 28 oktober 1981, *J.T.*, 1982, 311), b.v. een passieve houding van de werkgever (Brussel, 14 april 1994, *J.L.M.B.*, 1994, 627).

57. J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 26.

mule is evenwel geen geldigheidsvereiste van het proces-verbaal.⁵⁸ 'Waarvan akte' heeft ook te maken met het deelhebben aan het 'imperium' van de staat; – handtekening verbalisant. De handtekening is in de eerste plaats een valideringsteken⁵⁹, d.w.z. de neerslag van een performatieve taaldaad die ervoor zorgt dat het document een hoger gezag verwerft.⁶⁰ Een ongetekend proces-verbaal, volledig en zorgvuldig opgesteld, is geen proces-verbaal⁶¹ maar een ontwerp⁶² met de bewijswaarde van een eenvoudige inlichting.⁶³ De handtekening van de verbalisant geeft aan dit ontwerp het karakter van een akte. De handtekening geeft het proces-verbaal zijn autoriteit; zij verandert het erin opgenomen relaas in een persoonlijke getuigenis en maakt de verbalisant verantwoordelijk.⁶⁴ Als deze vormelijke onvolkomenheid zich voordoet in een proces-verbaal met bijzondere wettelijke bewijswaarde, heeft dit wel het verlies van deze bewijswaarde tot gevolg. De inhoud ervan geldt dan nog als loutere inlichting voor de rechter.⁶⁵

Soms is het ontbreken van de handtekening van de verbalisant een grond van nietigheid.⁶⁶ Een niet ondertekend geschrift kan niet doorgaan voor een geldige stuitingsdaad.⁶⁷

Een rubberen naamstempel of stempel met handtekening is ongeldig.⁶⁸ Het is niet nodig dat de opsteller ieder blad van het proces-verbaal tekent.⁶⁹

Artikel 28quinquies, § 2 Sv. stipuleert dat de verbalisant aan de ondervraagde moet mededelen dat hij kosteloos 'een kopie⁷⁰ van het **proces-verbaal van zijn verhoor** kan verkrijgen', niet een **eensluidend verklaarde kopie van het proces-verbaal**.

58. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1366, nr. 34bis.

59. B. FRAENKEL, *La signature. Genèse d'un signe*, Gallimard, 1992.

60. W. WILMS, 'Van handtekening naar elektronische notaris. De validering van elektronische communicatie', *R.W.*, 1995-96, 839.

61. D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1366, nr. 33; LE POITTEVIN, *Dictionnaire-formulaire des parquets et de la police judiciaire*, 1928, v° *Procès-verbal*, nr. 25.

62. HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1716.

63. HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1773.

64. *Pand. b.*, v° *Procès-verbal d'infraction*, nr. 35; BRAAS, *Précis de procédure pénale*, 1950, I, p. 289, nr. 363; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, nr. 18; HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1716.

65. Ph. TRAEST, *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, p. 439, nr. 867; Cass., 9 januari 1843, *Pas.*, 1843, I, 50.

66. Art. 127 Bosw.; art. 72 Veldw.

67. Corr. Kortrijk, 8 november 1993, *R.W.*, 1994-95, 1031.

68. Cass., 6 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 708; Cass., 18 november 1981, *R.W.*, 1982-83, 838; Antwerpen, 30 augustus 1988, *R.W.*, 1988-89, 931; SCHUIND, *Traité*, 153.

69. Cass., 2 september 1954, *Pas.*, 1954, I, 2023.

70. De meeste processen-verbaal worden momenteel met computer gemaakt. Om geen misverstanden te creëren zou het aangewezen zijn ook te spreken van **uitprints**, tenzij de wet werkelijk **fotokopieën** bedoelt.

Een proces-verbaal wordt slechts in één origineel exemplaar opgesteld. Afschriften of kopieën hebben slechts dezelfde bewijskracht als het origineel wanneer ze eensluidend verklaard zijn. Een eensluidend verklaard afschrift is bestemd om op gerechtelijk gebied te worden gebruikt.

Een kopie is enkel bedoeld als **voorlichting**, niet om op gerechtelijk gebied te worden gebruikt. Dit betekent dat de **kopie** niet het bewijs moet leveren dat aan alle **vormvereisten** van het origineel proces-verbaal werd voldaan en dat b.v. naam, functie en handtekening⁷¹ van de verbalisant niet op de kopie, bestemd voor de verhoorde, moeten voorkomen.⁷² Behalve de verdachte, het slachtoffer en de getuige, heeft ook de verbalisant recht op privacy. Fotokopieën van processen-verbaal van verhoor worden nu in dag- en weekbladen afgedrukt of in T.V.-journaals weergegeven.

In de commissie Franchimont en in de parlementaire besprekingen was aanvankelijk sprake van '*een kopie van de verklaring (verhoor)*'.⁷³ Maar omdat deze vermelding niet wees op een **materieel stuk** werd er ongelukkig⁷⁴ de term '*...proces-verbaal van...*' aan toegevoegd. De ontwerpers van het artikel 28^{quinq}ies Sv. hadden dus niet het proces-verbaal **als akte** voor ogen, maar wel als **term**, als in woorden uitgedrukt verslag van een bepaalde gebeurtenis. Men bedoelde dat de verhoorde enkel de tekst van het eigenlijke verhoor kon krijgen, m.a.w. de **transcriptie** van het verhoor.⁷⁵

Alle vermeldingen die vreemd zijn aan de verklaring van de ondervraagde persoon, b.v. vaststellingen, verklaringen van derden, indrukken en beschouwingen van de verbalisant, mogen niet op de kopie voorkomen omdat ze niet tot de verklaring behoren.⁷⁶

Confrontaties waaraan de verhoorde deelnam, zouden volgens de rechtsleer wel integraal mogen overhandigd worden.⁷⁷ Deze interpretatie is voor discussie vat-

71. Cass., 21 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1228; Corr. Brugge, 10 januari 1992, *T.G.R.*, 69/92. Zie ook: M. BOCKSTAELE, *Processen-verbaal*, Antwerpen, Maklu, 1997, 3de druk, nrs. 62 e.v.

72. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 29.

73. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 26; Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 22.

74. Ph. TRAESE, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998.

75. Ph. TRAESE, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998; Y. DELBROUCK, 'De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 59.

76. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 26; D. VANDERMEERSCH en O. KLEES, 'La réforme Franchimont', *J.T.*, 1998, 429; T. DESCHPEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 28; B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 98; Ph. TRAESE, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998; F. HUTSEBAUT, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 3de studiedag van het C.P.S., te Leuven (KUL) op 16 oktober 1998.

77. D. VANDERMEERSCH en O. KLEES, 'La réforme Franchimont', *J.T.*, 1998, 429; B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 98; G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 33.

baar.⁷⁸ Tijdens confrontaties komt het immers geregeld voor dat een van de partijen – mede onder invloed van de andere partij – tot uitvoerige bekentenissen overgaat of soms verregaande beschuldigingen uit tegen personen die niet aanwezig zijn. Welke belangen heeft een verhoorde met de verklaring van een andere verhoorde en wat zal hij ermee aanvangen? Fotokopieën van processen-verbaal van verhoor worden nu in cafés en andere openbare plaatsen teruggevonden.

De bedoeling van de wetgever was dat de verhoorde moet kunnen controleren of zijn **verklaring** genoteerd is zoals hij of zij ze heeft afgelegd⁷⁹ en om te allen tijde aanvullingen of verbeteringen mogelijk te maken.⁸⁰ De mogelijkheid om aanvullende verklaringen af te leggen was in de praktijk vóór de Wet Franchimont geen probleem.

Wat het eerste argument betreft kan men zich afvragen of het nieuw artikel 47bis Sv., dat uitdrukkelijk voorziet in de **lezing of voorlezing** van de verklaring en de mogelijkheid tot verbetering, niet voldoende het recht van de verhoorde garandeert zijn verklaring aan te passen of te verbeteren alvorens te tekenen. Met de huidige computertechnologie heeft een verhoorde reeds **3 maal** de gelegenheid zijn verklaring te controleren.⁸¹ Een verhoorde die nadien beweert verkeerd begrepen te zijn, is **te kwader trouw** en zal zelfs bij een **woordelijke opname** met vraag en antwoord interpretatiemogelijkheden creëren of onvolledigheid opwerpen.

Ook het tweede argument, de verhoorde toelaten aanvullende verklaringen te doen als hij in een later stadium tot andere of bijkomende bevindingen komt, is voor discussie vatbaar.

Uit de praktijk en de vakliteratuur blijkt immers het belang van de **eerste onthulling** en de vaststelling dat opeenvolgende verhoren de kwaliteit van de informatie nadelig beïnvloeden.⁸²

Men kan zich afvragen welke waarde er nog kan gehecht worden aan informatie van iemand die zijn verklaring wijzigt nadat hij zich op basis van zijn kopie uitvoerig liet inlichten door vrienden, kennissen, geburen, een advocaat enz.⁸³

78. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 29.

79. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 27; T. DESCEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 28; Ph. TRAEST, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998.

80. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 27; Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 22; T. DESCEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 28; B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 97.

81. Bij het formuleren van de zinnen, bij het nalezen op het computerscherm en bij het nalezen van de uitprint.

82. *Handboek voor de politie*, Recherche, Stapel & De Koning, 's Gravenhage, Vuga Uitgeverij, 300/k; K.M.K. DEKENS en J. VAN DER SLEEN, *Handleiding het kind als getuige*, 's Gravenhage, Vuga Uitgeverij, 1997, 18; HEUZEL, Internationaal colloquium over het seksueel misbruik van kinderen, *Revue van de rijkswacht*, febr. 1997, 4; Y. DELBROUCK, 'De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 59.

83. Y. DELBROUCK, 'De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 59; H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 289.

Welke waarde heeft een getuigenverklaring nog van iemand die vóór zijn verhoor de verklaring las van het slachtoffer of van een andere getuige? Is een kopie van een verhoor voor een mededader niet een buitenkans om zijn verklaringen af te stemmen of om een geloofwaardig alibi uit te kienen⁸⁴? Collusie was inderdaad ook mogelijk voor de Wet Franchimont.⁸⁵ Maar nu kan een verhoor tot **in detail** voorbereid worden. In belangrijke zaken heeft de verdachte genoeg proceduremogelijkheden om zijn verhoor zes maanden (maximale termijn voor afgifte van de kopie) uit te stellen.

Dat ook de **degelijkheid** van het vooronderzoek door het overhandigen van een kopie wordt vergroot⁸⁶, valt sterk te betwijfelen. Uit vakliteratuur⁸⁷ en de praktijk blijkt immers dat leugenaars bijzonder moeilijk tweemaal hetzelfde verzonnen verhaal tot in detail kunnen reproduceren. Ondervragers kennen dit verschijnsel en maken daar professioneel gebruik van, zelfs na meer dan 6 maanden na het eerste verhoor. Doordat de leugenaar, met de kopie van zijn eerste verhoor in de hand (krachtens art. 47bis, 2° Sv. toegestaan), nu niet meer zichzelf kan tegenspreken, wordt de politie terug een volstrekt legaal en loyaal middel ontnomen ten voordele van personen die te kwader trouw zijn en ten nadele van slachtoffers...

Anderzijds kwam het reeds voor dat een familielid van een slachtoffer in een moordzaak, verhoord in het **moraliteitsonderzoek**, fotokopieën van het proces-verbaal van zijn verhoor 'als model' rondstuurde aan andere nog te verhoren moraliteitsgetuigen....

Blijven dus enkel de argumenten dat b.v. de klager onmiddellijk zijn verzekeringsmaatschappij een kopie van zijn klacht zal kunnen voorleggen⁸⁸, een geneesheer raadplegen, een ouder of een familielid informeren, een werkgever inlichten en dat het nuttige informatie zal opleveren voor de advocaat die kostbare tijd zal kunnen besparen....⁸⁹

M.a.w. sedert de Wet Franchimont is het doel van het proces-verbaal niet alleen meer de **bewijslevering**⁹⁰, het is ook een **publiek informatiedocument**. Moest artikel 154 Sv. dan niet worden aangepast?

84. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 156 (overwegingen van het college van procureurs-generaal); H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 283.

85. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 27; ook prof. FRANCHIMONT wees erop dat onmiddellijke mededeling van het afschrift collusie in de hand werkt: Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 156; B. DEJEMEPEPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 99; Y. DELBROUCK, 'De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit,' *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 59.

86. P. TRAEST, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 2de studiedag van het C.P.S., te Brussel (VUB) op 11 september 1998.

87. A. VRIJ, 'Goede politieverhoren', *Tijdschrift voor de politie*, 1997/12, 27.

88. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 159 (amendement BOUTMANS).

89. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 22 en 159 (amendement BOUTMANS); B. DEJEMEPEPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 97.

90. Art. 154 Sv.; HELIE, *Instruction criminelle*, II, nr. 1655; Ph. TRAEST, *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, nr. 484.

De kopie voor de verhoorde moet onmiddellijk of binnen een maand overhandigd of verstuurd worden, maar uit de wet blijkt niet wanneer de termijn aanvangt: onmiddellijk **na het verhoor** of **na de vraag** om een kopie⁹¹? De wet bevat geen termijn waarbinnen het verzoek om een kopie te bekomen moet worden gedaan. Uit de formulering zou men kunnen afleiden dat de kopie te allen tijde kan gevraagd worden en dat aan de **vraag** onmiddellijk of binnen de maand moet worden voldaan.

De parlementaire werkzaamheden en de memorie van toelichting⁹², evenals het woord ‘onmiddellijk’ in artikel 28^{quinquies}, laten vermoeden dat de termijn van 1 maand⁹³ aanvangt bij de **uurvermelding** op het einde van het verhoor.

Een verhoorde die eerst te kennen gaf geen kopie te willen en nadien toch een kopie komt vragen, kan er een krijgen volgens VERSTRAETEN⁹⁴, op voorwaarde dat hij dat binnen een maand na zijn verhoor doet. Nadien zou hij geen recht meer hebben op een kopie.

In ernstige en uitzonderlijke omstandigheden kunnen de politiediensten weigeren een kopie aan de verhoorde af te geven. In eerste instantie kunnen zij daarover zelf oordelen of de magistraat (procureur des Konings of onderzoeksrechter) het probleem ter beoordeling voorleggen.⁹⁵

Het proces-verbaal moet vermelden dat de verhoorde werd ingelicht over het recht dat hij kosteloos een kopie van het proces-verbaal van zijn verhoor kan verkrijgen en of hij ervan wenst gebruik te maken.⁹⁶ Met betrekking tot de latere afgifte is het noodzakelijk dat de verhoorde woonstkeuze doet en dat deze keuze in het proces-verbaal wordt opgenomen.⁹⁷

91. D. STEELANDT, ‘De “kleine” Franchimont en de processen-verbaal van de politie’, *De Pol. Off.*, 1998/10, 28.

92. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 26 en 27; Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 155.

93. Of 48 uur in het geval van art. 57, § 2 Sv.

94. R. VERSTRAETEN, op studiedag over de Wet Franchimont, ingericht door het C.B.R. te Antwerpen (UIA) op 13 november 1998. Volgens verschillende **praktijkmagistraten** echter heeft een verhoorde die eerst te kennen gaf geen kopie te willen, er nadien **geen recht** meer op.

95. B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 99; T. DESCHAPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 29. Deze materie werd – **niet gelijkvormig** – geregeld middels omzendbrieven van de parketten. Ook onderzoeksrechters geven instructies die afwijken van de richtlijnen van de procureur des Konings van hetzelfde gerechtelijk arrondissement. Er stellen zich bij deze problematiek nog vragen: wat gebeurt er als iemand beweert binnen de maand na zijn verhoor een kopie te hebben gevraagd en het is onwaar? Hoe kan de politie-ambtenaar bewijzen dat hij binnen de maand een kopie afleverde? Wat gebeurt er als de betrokkene beweert het hem toegezonden afschrift niet te hebben gekregen? Moet betrokkene het afschrift persoonlijk komen afhalen of mag het, zonder dat hij dit in zijn verklaring liet opnemen, meegegeven worden aan een familielid, vriend of advocaat? Wat als de betrokkene zijn toegestuurd exemplaar onleesbaar maakt of inhoudelijk verandert en de schuld daarvan bij de verbalisant legt?

96. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 154; B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 97.

97. B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 98.

Uit de praktijk blijkt dat heel wat verhoorden, die te kennen gaven een kopie van hun verhoor te willen, de kopie niet komen afhalen binnen de gestelde termijn. Deze problematiek levert, samen met de **administratieve opvolging** van artikel 28*quinquies* Sv., – wie (mag)moet wel of niet nog een kopie krijgen – in een politiekorps heel wat nutteloos administratief werk op, ten koste van de effectieve criminaliteitsbestrijding.

De wetgever voorzag niet in een sanctie als de termijn van afgifte van een kopie wordt overschreden. Op dat vlak dient te worden verwezen naar de Europese rechtspraak. Wanneer de vonnisrechter vaststelt dat het openbaar ministerie zich bezondigd heeft aan deloyauteit of manipulatie, zal hij de regelmatigheid van de procedure in zijn geheel moeten beoordelen vanuit het oogpunt van de eerbiediging van de rechten van de verdediging.⁹⁸

2. Verhoren

Het begrip politieverhoor is in België juridisch niet duidelijk wegens het **ontbreken van een definitie** en regelgeving in wetten en onderrichtingen. Nergens is iets te vinden over de **wijze** en de **vorm** van een verhoor, evenmin wat ervan in een proces-verbaal moet opgenomen worden. Men moet terugvallen op de algemene rechtsbeginselen en jurisprudentiële richtlijnen.⁹⁹

Niettegenstaande de dienst enquêtes van het comité P jaarlijks **een aantal klachten** onderzoekt van slechte bejegening tijdens verhoren, mogen we toch niet vergeten dat ondegelijke verhoren de uitzondering zijn. Waren de artikelen 28*quinquies* en 47*bis* Sv., die verhoren administratief belasten en in het algemeen moeilijker maken zonder de **inhoudelijke kwaliteit** te verbeteren, wel nodig (i.p.v. enkel de klachten te onderzoeken)? Ook politieambtenaren hebben er **werkelijk geen belang bij** andere zaken op te schrijven dan wat de comparant mededeelt.¹⁰⁰

De politie ligt niet, zoals sommige politici en rechtspractici blijkbaar denken, op de loer om iedere kans te benutten iets onjuist op te schrijven.

In artikel 28*quinquies* en 47*bis* Sv. worden de termen **ondervragen**, **verhoren** en **verklaringen** door elkaar gebruikt. Volksvertegenwoordiger LANDUYT, voorzitter van de commissie strafrecht, deelde op een studiedag¹⁰¹ mee dat in de voorbereidende werken geen woord werd besteed aan het verhoor en dat iedereen er van uitging dat '*het verhoor van een persoon het verhoor van een persoon was*'. Deze uitspraak wekte bij het publiek – van hoofdzakelijk verbalisanten – reacties

98. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. I-704/4, 157; B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 100.

99. F. HUTSEBAUT, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 1ste studiedag van het C.P.S., te Gent (RUG) op 29 mei 1998.

100. Dit bleek overduidelijk op de eerste plenaire zitting van studiedagen over het politieverhoor (verslagboek in voorbereiding) te Gent (RUG) op 29 mei 1998.

101. R. LANDUYT, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 3de studiedag van het C.P.S., te Leuven (KUL) op 16 oktober 1998.

van onbegrip op. Evenmin werd in de commissie Franchimont aandacht besteed aan wat een verhoor is.

De meest elementaire onderverdeling tussen verdachten- en getuigenverhoor werd niet gemaakt.

Het doel van het **verdachtenverhoor** is het achterhalen van de **materiële werkelijkheid**. De verdachte is de enige die precies weet wat hij heeft gedaan en waarom. Magistraten, advocaten en onderzoekers waren er niet bij aanwezig en getuigen hebben slechts een deel van de werkelijkheid gezien. Omdat in een aantal gevallen het verdachtenverhoor de enige mogelijkheid zal zijn om van het gebeure een volledig duidelijk beeld te krijgen, wordt het vaak gekarakteriseerd als **de spil van het strafproces**.¹⁰²

Bij het **slachtoffer-** en **getuigenverhoor**, hoekstenen van de bewijsvoering, staan vooral de **juistheid, betrouwbaarheid en volledigheid** centraal. Zonder het getuigenbewijs ontspringen de meeste criminelen de dans.¹⁰³

Verhoren is het op eerlijke en objectieve wijze, binnen de bevoegdheden, zaakgericht **ondervragen** van een aangever, getuige of verdachte, waarbij het initiatief ligt bij degene die ondervraagt, met waarheidsvinding als doel.

Vakliteratuur ziet een **verklaring** initieel niet als een **verhoor**.¹⁰⁴ Waar de verbalisant bij een verhoor (ondervraging) het gesprek leidt, stuurt, en interpelleert, is dat bij het afleggen van verklaringen of beantwoorden van (schriftelijke) standaardvragen niet of minder het geval. Denk hierbij b.v. aan duizenden aangiftes van verloren identiteitskaarten, fietsdiefstallen, schriftelijke verklaringen enz.

Verhoren en verklaringen moeten objectief elementen, feiten en relevante bijzonderheden aanbrengen voor de bewijsconstructie, kwalificatie van het misdrijf en de straftoemeting.

Bij het getuigen- en slachtofferverhoor weet de verbalisant doorgaans niet welk verhaal hij zal horen. Daarom moeten getuigen eerst zoveel mogelijk in **eigen bewoordingen vertellen** hoe en onder welke omstandigheden zij wat waarnamen. Een goed verdachtenverhoor heeft een verhoorplan waarin de bewijzen en elementen van het onderzoek deskundig verwerkt zijn. Maar ook in dit geval is vereist dat de **verdachte eerst zijn verhaal vertelt** zonder tegenargumentatie of interpellatie.

De rol van de horende politiefunctionaris blijft in deze fase van het verhoor beperkt tot:

– het stimuleren van het geheugen middels open vragen en andere gesprekstechnieken.¹⁰⁵ Gesloten vragen¹⁰⁶ geven de verhoorde vaak al een indruk van wat de politieambtenaar van hem of haar verwacht. In een gesloten vraag zit informatie besloten, b.v. het idee dat de verbalisant van het gebeure heeft. Bij open vra-

102. P. TROUSSE, *Les Nouvelles*, Droit Pénal, dl. I, vol. 2, nr. 3560.

103. H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 289.

104. H.M. VAN DEN ADEL, *Handleiding verdachtenverhoor*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 11.

105. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 94.

106. Dit zijn vragen waar men alleen met ja of neen kan op antwoorden.

gen¹⁰⁷ worden de antwoordcategorieën opengelaten, waardoor er veel minder gevaar is voor suggestie¹⁰⁸;

– het waarnemen van de houding van de comparant tijdens het verhoor (rustig, emotioneel, gespannen enz.);

– het registreren en (chrono)logisch rangschikken van de onderdelen in de verklaring, aan de hand waarvan de verbalisant de verklaring zal opnemen¹⁰⁹;

– het inschatten van de verklaringsbereidheid van de verdachte.

Slechts weinig mensen zijn in staat hun zinnen te dicteren of structuur te brengen in hun verhaal. De comparant maakt niet altijd onderscheid tussen hoofdzaak en bijzaak en vaak legt hij zijn klemtonen anders dan de kwalificatie van het misdrijf vereist. De verbalisant zal het verhaal van de verhoorde **samenvatten**, door het te structureren (in hoofdlijnen herhalen) en het chronologisch te schikken. De verhoorde kan daarbij controleren of hij goed begrepen is.¹¹⁰ Pas als dit het geval is wordt de verklaring genoteerd, in de eerst persoon enkelvoud, met de **woordkeuze van de verhoorde**, zelfs al is die gewaagd, primair, beledigend of vulgair.¹¹¹ De verbalisant zal dus niet **alles** noteren wat de comparant hem tijdens het uitvoerige gesprek vertelt.¹¹²

Een verklaring is eigenlijk een **samenvatting van de totale getuigenis** in functie van de juridische behoeften, maar verwoord in de bewoordingen van de comparant.¹¹³ Een samenvatting in de bewoordingen van de verbalisant is een slechte verklaring. Ambtelijke en/of wettelijke formuleringen in verklaringen van de doorsnee verdachte, versterken de indruk van in de mond gelegde verklaringen.¹¹⁴ De bewijswaarde van zo'n verklaring is (zeer) beperkt.¹¹⁵

Een verhoor is ook een **geleid gesprek** waarbij de verbalisant de plicht heeft te **interpelleren** en te laten specificeren (wat is rijk, wat is dwang enz.). Cruciale punten, tegenstrijdigheden en beweringen die niet stroken met gegevens uit het

107. Dit zijn vragen die beginnen met wie, wat, waar, hoe, welke enz.,

108. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 87.

109. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 94.

110. H.M. VAN DEN ADEL, *Handleiding verdachtenverhoor*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 35; K.M.K. DEKENS en J. VAN DER SLEEN, *Handleiding het kind als getuige*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 47.

111. A. HERSTEL, 'De taal in de strafrechtspleging', in *Meesterlijke taal*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1988, 68; L. LAMBERT, *Formulaire des officiers de police judiciaire*, Paris, 1979, 56; G. VAN DER AUWERMEULEN, *Handboek voor het stellen van processen-verbaal en rapporten*, Brussel, Bruylant, 1954, p. 84, nr. 109.

112. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 97.

113. L. LAMBERT, *Formulaire des officiers de police judiciaire*, Paris, 1979, 58; D. STEELANDT, 'Voor een vernieuwing van de processen-verbaal', *De Pol. Off.*, 1992/10, 37; A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 18.

114. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 9. Zie ook: H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 233, waarin sprake is van 'politieagentenproza'.

115. H.M. VAN DEN ADEL, *Handleiding verdachtenverhoor*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 14.

onderzoek, moet de verbalisant laten opmerken, eventueel onder de vorm van vraag en antwoord.¹¹⁶

Verdachten en getuigen hebben het recht tegenover de politie te **liegen** of te weigeren een verklaring af te leggen.¹¹⁷ Een leugenachtige verklaring kan eveneens als bewijsmiddel worden gebruikt. Daaruit kan de rechter afleiden dat de verdachte niet zonder reden de waarheid verbergt.

Ook mag de rechter gevolgtrekkingen verbinden aan de weigering om bepaalde vragen te beantwoorden of aan het ontwijken van en het draaien om een bepaalde vraag.¹¹⁸ In die gevallen zal de verbalisant de door hem gestelde vragen noteren evenals de letterlijk weergegeven antwoorden (tussen aanhalingstekens). Ook als de comparant niet spraakzaam is, vaag blijft of met ja en neen antwoordt, is het raadzaam het verhoor (gedeeltelijk) onder vraag- en antwoordvorm te laten verlopen, waarbij de vragen en antwoorden letterlijk genoteerd worden.

Een **bekentenis**, welke vorm van bewijs in de wet niet wordt vermeld, behoudt een zeer grote, ofschoon niet absolute, bewijswaarde. Het vonnisgerecht oordeelt op onaantastbare wijze welke bewijswaarde en welke draagwijdte aan de verklaringen van een verdachte toegekend moeten worden.¹¹⁹

Voor de weergegeven bekentenissen en verklaringen zal het proces-verbaal het bewijs opleveren van het feit dat die bekentenissen en verklaringen werkelijk gedaan werden¹²⁰, maar de waarachtigheid ervan blijft onderworpen aan de gewone bewijsregels.¹²¹ Bekentenissen kunnen 'sterk' worden gemaakt o.a. door controle van de **gedetailleerde verklaringen** van de verdachte.¹²²

Volgens BOURDOUX en GUILLEMIN¹²³ is het doelgericht stellen van vragen op zich een onvoldoende criterium om onder het toepassingsgebied van artikel 47bis Sv. te vallen. Maar volgens prof. TRAEST¹²⁴, die vanaf 16 maart 1994 deel uitmaakt van de commissie Franchimont, is een verhoor in de zin van artikel 47bis

116. L. LAMBERT, *Formulaire des officiers de police judiciaire*, Paris, 1979, 58.

117. Antwerpen, 8 mei 1992, *R.W.*, 1992-93, 160; R. DECLERCQ, *Het bewijs in strafzaken*, Prolegomena, Brussel, Swinnen, 1980, 42; A. DE NAUW, 'Het opsporingsonderzoek nu en morgen', *R.W.*, 1974-75, 1618.

118. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 179.

119. Cass., 2 maart 1976, *Pas.*, 1976, I, 718.

120. Cass., 17 december 1956, *Pas.*, 1957, I, 407; Cass., 17 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 216; Cass., 5 november 1962, *R.D.P.*, 1962-63, 663; Cass., 6 juni 1966, *Pas.*, 1966, I, 1269; Cass., 22 januari 1980, *Pas.*, 1980, I, 574.

121. Cass., 1 februari 1921, *Pas.*, 1921, I, 233; Cass., 7 juni 1921, *Pas.*, 1921, I, 393; Cass., 19 juli 1921, *Pas.*, 1921, I, 458; Cass., 17 januari 1927, *Pas.*, 1927, I, 125; Cass., 4 september 1956, *Pas.*, 1956, I, 1306; Cass., 17 december 1956, *Pas.*, 1957, I, 407; Cass., 5 november 1962, *R.D.P.*, 1962-63, 663; Cass., 6 juni 1966, *Pas.*, 1966, I, 1269; Cass., 8 december 1970, *R.W.*, 1971-72, 469, met noot H. PERSOONS; HELIE, *Traité*, nr. 1836; BRAAS, *Précis de procédure pénale*, 1950, I, p. 288, nr. 362.

122. H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 180.

123. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/I, 23.

124. Ph. TRAEST, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 2de studiedag van het C.P.S., te Brussel (VUB) op 11 september 1998.

Sv., 'een gesprek of een vraagstelling die erop gericht is **bewijselementen** te verzamelen'. Ook volgens VERSTRAETEN moet artikel 47bis strikt geïnterpreteerd worden en bestaat b.v. een voorbereidend gesprek niet.¹²⁵ Anderzijds zijn volgens TRAEST een buurtonderzoek en voorbereidende gesprekken geen verhoren.¹²⁶ Volgens LANDUYT had de wetgever het verhoor **in de strikte zin** voor ogen, méér dan een losse babbel, een buurtonderzoek of een aangifte.¹²⁷

De wetgever had dus geen vermoeden dat verhoren in de strikte zin slechts een **klein deel** uitmaken van het totaal 'verhorenpakket'. Een **niet beperkende** opsomming van dagelijkse verhoorsituaties zal duidelijk maken dat er in de praktijk veel vragen zijn over de **operationele toepasbaarheid** van de artikelen 28quinquies en 47bis Sv.

– Vóór de politiefunctionaris met het verhoor begint, is het raadzaam dat hij de comparant enige **voorinformatie** verschaft in welk onderzoek hij wordt verhoord en waarom. Deze weet dan wat van hem verwacht wordt of waar hij aan toe is.¹²⁸ Tijdens het **gesprek** dat zo ontstaat kunnen details medegedeeld worden die **nadien bij het verhoor** bruikbaar zijn.

– Een goed verhoor kenmerkt zich door een rustig, breed en open begin. Bij het verdachtenverhoor moet men zich nooit direct op de zaak zelf storten.¹²⁹ Het **inleidende praatje** (intake-gesprek of voorbereidend gesprek) kan betrekking hebben op de werkkring, hobby's, vrijetijdsbesteding, gezins- en familieomstandigheden¹³⁰ en wordt onmogelijk in een vormelijk gesprek.¹³¹ Dergelijke algemene informatie kan ook van groot belang zijn voor het onderzoek (b.v. geldbesteding bij de ontkenkende verdachte van roofmoord) en gespreksonderwerpen opleveren voor het verhoor.

– In verschillende onderzoeken zal de politie **telefonisch** of ter plaatse **informatie inwinnen**, b.v. informatie bij instellingen, buurtonderzoek of zoeken naar getuigen van een misdrijf. De verbalisant zal in die gevallen doorgaans slechts een **P.V. van inlichtingen** opstellen met de bruikbare informatie, niet ondertekend door de verhoorde.¹³² Behoudens de wettelijke bepalingen met betrekking tot de gerechtelijke aanhouding is er immers geen wettelijke verplichting om tot de ondervraging van

125. R. VERSTRAETEN, op studiedag over de Wet Franchimont, ingericht door het C.B.R. te Antwerpen (UIA) op 13 november 1998.

126. P. TRAEST, op studiedag over de Wet Franchimont, ingericht door het C.B.R. te Antwerpen (UIA) op 13 november 1998.

127. R. LANDUYT, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 3de studiedag van het C.P.S., te Leuven (KUL) op 16 oktober 1998.

128. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 93 en 112.

129. H.M. VAN DEN ADEL, *Handleiding verdachtenverhoor*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 28.

130. *Handboek voor de recherche basis cursus*, II, Rechercheschool Zutphen, 1988, 180; G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 25.

131. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 18.

132. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 20.

een persoon over te gaan.¹³³ Nochtans heeft de verbalisant vragen gesteld die erop gericht zijn bewijselementen te verzamelen, m.a.w. verhoord volgens de strikte interpretatie.

– Heel dikwijls wordt aan personen beperkte (gerichte) informatie gevraagd, b.v. of hij de schade van het misdrijf zal vergoeden, wie strafrechtelijk verantwoordelijk is in het bedrijf enz. Veel verbalisanten van de inspectiediensten lossen dit op door de betrokkene te vragen een **schriftelijke verklaring** over te maken, te faxen of te e-mailen.

Ook bij verkeersovertredingen in de vlucht vastgesteld, wordt deze werkwijze gevolgd.

Doordat de verbalisant **vragen stelt** – op een (voorgedrukt) formulier – waarvan de antwoorden in het strafbundel terecht komen waarmee de rechter rekening kan houden, neemt hij in de strikte zin een verhoor af. Artikelen 28^{quinq}ues en 47bis maken immers geen melding van fysieke aanwezigheid of visueel contact tussen verhoorder en verhoorde.

Of een persoon zijn verklaring nu in een brief schrijft, in een vragenlijst verwerkt of in een verhoorblad laat opnemen door de politie¹³⁴, door ze te ondertekenen bindt hij zich aan zijn verklaring terwijl de **bewijswaarde** (van inlichtingen) dezelfde blijft.¹³⁵

– De verbalisant die bij een alcoholcontrole, na het naar beneden draaien van het raam, aan een chauffeur vraagt of hij gedronken heeft en zich wil onderwerpen aan een ademtest, stelt vragen i.v.m. met een mogelijke strafrechtelijke inbreuk, m.a.w. verhoort volgens de strikte interpretatie, en zou eigenlijk eerst de mededelingen vermeld in artikel 47bis Sv. moeten doen....

Ook verbalisanten die vragen stellen aan verkeersovertreders en getuigen van verkeersongevallen, zijn aan het verhoren. Dergelijke personen kunnen een kopie krijgen van hun verhoor.¹³⁶

– Politieambtenaren die via alarmcentrales (b.v. 101) of centrale permanenties oproepen ontvangen, **stellen een ganse reeks vragen** met het oog op het organiseren van een adequate dringende interventie.¹³⁷ Niet alleen in zeer ernstige feiten wordt nadien de bandopname van het gesprek beluisterd en eventueel genoteerd. Niet zelden blijkt dat de oproeper voor het onderzoek belangrijke uitspraken deed of zelf bij de feiten betrokken is...

– Laboratoriumoperateurs, verbalisanten voor het **sporenonderzoek**, stellen bij hun **vaststellingen** ter plaatse aan slachtoffers en getuigen aanvullende vragen die, met

133. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 23.

134. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 7.

135. M. BOCKSTAELE, *Processen-verbaal*, Antwerpen, Maklu, 1997, 3de druk, nr. 176.

136. Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 22.

137. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 22.

de antwoorden, niet in hun navolgende processen-verbaal van vaststellingen worden opgenomen.

– Opgehaald voor verhoor kan een verdachte door het verrassingseffect onderweg in de auto heel wat bezwarende informatie geven die hij, tot bezinning gekomen, op het politiebureau niet wil bevestigen. In die gevallen is van een proces-verbaal nog geen sprake.

– Artikel 28bis, § 2 bepaalt dat het opsporingsonderzoek zich uitstrekt over de **productieve recherche**, het verzamelen van sturingsinformatie die van nut kan zijn voor het verdere verloop van het onderzoek. In die fase, voordat een proces-verbaal wordt opgesteld, kunnen ook vraaggesprekken gevoerd worden met tipgevers, informanten en personen die onbekend wensen te blijven. Soms, maar niet noodzakelijk, wordt de aldus verkregen informatie als bewijsmateriaal in de strafzaak gebruikt.¹³⁸ Zijn dergelijke **vraaggesprekken** verhoren in de zin van artikelen 28quinquies en 47bis Sv.?

– De verharding van de criminaliteit, vooral waar het de uitingsvormen van de **georganiseerde misdaad** betreft, heeft gevolgen gehad voor de bereidheid om te getuigen.¹³⁹ Een aantal getuigen is alleen maar bereid tot het afleggen van een verklaring als ze anoniem kunnen blijven.¹⁴⁰ Omdat anonieme informatie aanknopingspunten kan bevatten naar de verstrekker, wordt ze dikwijls in een vertrouwelijk verslag genoteerd en niet in een proces-verbaal. De artikelen 28quinquies en 47bis Sv. worden dan niet toegepast. Nochtans stelt de verbalisant tijdens deze gesprekken vragen over alle elementen van het misdrijf en zouden het volgens de strikte interpretatie verhoren zijn.

– Hoe moet de verbalisant aan een kind van 7 jaar duidelijk maken dat zijn verklaring in rechte kan gebruikt worden, dat het opsporingshandelingen kan vragen en dat het een kopie van zijn verhoor kan krijgen om te lezen of alles genoteerd is wat gezegd werd¹⁴¹? De kopie overhandigen aan de ouder (die achteraf bij de zedenfeiten kan betrokken zijn) of vertrouwenspersoon (die niet bij het verhoor aanwezig was) zoals in sommige omzendbrieven wordt opgelegd aan de politiediensten¹⁴², wordt door andere magistraten bekritiseerd.¹⁴³

Vanaf de leeftijd van 15 jaar kan een minderjarige in rechte getuigen. Het lijkt vanzelfsprekend dat hij/zij op die leeftijd ook aanspraak kan maken op een kopie van zijn/haar verhoor.¹⁴⁴

138. B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 45.

139. H. DE WIT en H. BRIL, 'Getuigenbescherming? Soms van levensbelang!', in *Tijdschrift voor de politie*, april 1995/4, 22.

140. Cass., 17 augustus 1979, Arr. Cass., 1978-79, 1341.

141. B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 98.

142. B.v. omzendbrief van procureur des Konings DEJEMEPPE van 29 september 1998 voor het gerechtelijk arrondissement Brussel; Y. DELBROUCK, 'De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 60.

143. A. VRYENS, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 3de studiedag van het C.P.S., te Leuven (KUL) op 16 oktober 1998.

144. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 20.

– De **interventiepolitie** voert eerst de interventie uit (b.v. vechtpartijen, betrapping op heterdaad) en stelt daarbij elementaire **vragen** om o.a. de materiële sporen veilig te stellen, om te bepalen welke maatregelen moeten genomen worden en om een beter inzicht te krijgen in het gebeurde.¹⁴⁵ In die gesprekken worden dikwijls belangrijke zaken gezegd. Pas **daarna** worden de betrokkenen en getuigen in voorkomend geval ter plaatse of op het politiebureau verhoord.

– **Afstappingen en wedersamenstellingen** zullen bijzonder moeizaam, zo niet onmogelijk zijn, indien elke getuige of betrokkene die reageert op de informatie van het onderzoek, voorafgaandelijk formeel in kennis moet worden gesteld van een aantal mededelingen en eventueel letterlijke optekening ervan kan vragen. Omdat bij letterlijke optekening de spreker daarenboven regelmatig moet worden onderbroken om de optekening mogelijk te maken zal het gebeuren bijzonder stroef verlopen en zal men niet tot de spontane wisselwerking kunnen komen die door afstappingen en wedersamenstellingen wordt beoogd. Wil men deze onderzoekshandelingen behouden, dan moet ervan uitgegaan worden dat de regieaanwijzingen die verdachten, benadeelden en getuigen verschaffen, geen verhoren zijn.¹⁴⁶

– *Ratione materiae* hebben de artikelen 28*quinquies*, 57, 47*bis* en 70*bis* Sv. een algemene draagwijdte en zijn dus ook van toepassing op de **bijzondere wetten**.¹⁴⁷ Hoewel niet uitdrukkelijk vermeld, wordt aangenomen dat de bepalingen van de wet Franchimont ook van toepassing zijn op de paar duizend **verbalisanten van de inspectiediensten** van diverse ministeries.¹⁴⁸ Deze ambtenaren zijn er o.a. mee belast **toezicht** – taak van **administratieve politie** – uit te oefenen op de naleving van de bijzondere wetten waarvoor ze aangesteld zijn.¹⁴⁹ Het onderscheid tussen toezicht en opsporing is van belang omdat de rechtspraak verbiedt dat opsporingsbevoegdheden gebruikt worden ter controle en eveneens dat van toezichtsbevoegdheden gebruik wordt gemaakt nadat er een verdenking is gerezen.¹⁵⁰ In die administratieve fase kunnen deze verbalisanten **verhoren** afnemen, waarschuwingen geven en de feiten administratief afhandelen.¹⁵¹ Maar het **toezicht** kan ook uitmonden

145. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 23.

146. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont,' *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 19.

147. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 22.

148. C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAESE en R. VERSTRAETEN, op studiedag over de Wet Franchimont, ingericht door het C.B.R. te Antwerpen (UIA) op 13 november 1998.

149. J. HEYMAN, 'Handhaving en rechtsbescherming', in *Milieurecht in België, Status Questionis Anno 1997*, LeuVeM, die Keure, 1997, 722.

150. Corr. Brussel, 9 november 1981, *J.T.*, 1982, 276, noot; K.I. Luik, 23 juni 1983, *J.D.F.*, 1984, 42; Pol. Hasselt (afd. St.-Truiden), 3 oktober 1984, *R.W.*, 1984-85, 1398, noot A. VANDEPLAS; Antwerpen, 27 september 1988, *J.T.*, 1989, 622.

151. B.v. art. 9 van de Wet van 16 november 1972 betreffende de arbeidsinspectie; art. 81 e.v. van de Wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet; art. 101 en 113 e.v. van de Wet van 14 juli 1991 op de handelspraktijken; Wet van 22 juli 1974 op de giftige afval; Wet van 9 juli 1984 betreffende de invoer, de uitvoer en de doorvoer van afvalstoffen.

in een **opsporing en vervolging**, waarbij de stukken uit het oorspronkelijk administratief dossier kunnen worden gebruikt.¹⁵²

De vraag rijst of de artikelen 28*quinquies* en 47*bis* Sv. van toepassing zijn op verhoren afgenomen in een (initieel) **administratief** onderzoek.¹⁵³

– Er worden ook verhoren afgenomen in adoptiedossiers en na vonnissen of arresten die kracht van gewijsde verkregen, b.v. in het kader van een genadeverzoek, eerherstel, verbeurdverklaring of aanmaning tot het betalen van boetes of gerechtskosten.¹⁵⁴

– Na het betekenen van het huiszoekingsbevel wordt de huiszoeking uitgevoerd in aanwezigheid van de betrokkene. Tijdens de zoeking wordt hem **uitleg gevraagd** over ter plaatse aangetroffen zaken die al dan niet relevant kunnen zijn. De verbalisant huppelt niet met een computer op de buik om alle vragen en antwoorden letterlijk te noteren. Pas **na** de zoeking wordt zijn verklaring opgenomen over de voor het onderzoek van belang zijnde zaken.

– **Audiovisuele registratie** van een verhoor is indringender en informatiever dan het uitsluitend vastleggen van het gesproken woord.¹⁵⁵ Van een aldus afgenomen verhoor maakt de verbalisant nadien een **samenvatting**, al dan niet gecombineerd met een woordelijke uitwerking van gedeelten die relevant zijn voor het onderzoek.¹⁵⁶ Het systematisch letterlijk uittypen van dergelijke verhoren is tijdrovend¹⁵⁷ en zinloos. Welke verbalisant zal in zijn proces-verbaal valse gegevens vermelden over een verhoor op video dat te allen tijde ter controle kan bekeken worden? Hoewel sedert enkele **jaren** steeds meer politiekorpsen verhoren van o.a. (seksueel) mishandelde kinderen met video opnemen in verhoorstudio's, kunnen de **nieuwe** artikelen 28*quinquies* en 47*bis* Sv. deze situaties niet opvangen.¹⁵⁸

– Er kunnen ook vragen gesteld worden over de manier waarop de artikelen 28*quinquies* en 47*bis* Sv. kunnen toegepast worden bij verhoren bekomen middels **videoconferencing** (cf. zaak Cools te Luik), bijzonder nuttig voor het uitvoeren van

152. Cass., 13 mei 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, 1230; A. DE NAUW, 'De bevoegdheden van toezichtsambtenaren in de milieuwetten. Van onderzoek naar opsporing en van opsporing naar controle', in *Liber Amicorum Prof. em. E. Krings*, Story-Scientia, 78.

153. Ook de dienst enquêtes van het comité P past art. 28*quinquies* en 47*bis* Sv. niet toe op de administratieve verhoren die zij uitvoeren.

154. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 6.

155. J. NAEYE, 'Video-opnamen bij verdachtenverhoor', *Algemeen Politieblad*, 1997/6, 8.

156. K.M.K. DEKENS en J. VAN DER SLEEN, *Handleiding het kind als getuige*, 's Gravenhage, Vuga, 1997, 39; H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 467.

157. De ervaringen opgedaan met de telefoontap kunnen hier als richtpunt dienen. Een uur gesprek, eventuele vertaling inbegrepen, kost gemiddeld 18 uur transcriptie, H. BERCKMOES, *Telefoontap*, C.P.S., 1997, 84.

158. Het 'eindproduct' is geen verhoor maar een videocassette en een tekstuele **samenvatting van de verbalisant**. Op het einde van het videoverhoor is er niets te lezen, te verbeteren, toe te voegen of te tekenen.

nationale en internationale rogatoire opdrachten, **hypnose**, **leugendetector** (psycho-fysiologie) en **SCAN** – Deception detection by scientific content analysis.¹⁵⁹

– Ook het **einde van een verhoor** is bijna nooit duidelijk te bepalen zoals artikel 47bis, 3° Sv. het vraagt. Na het lezen en ondertekenen van de verklaring zijn er altijd nog gesprekken tussen de verbalisant en de verhoorde – meestal op initiatief van deze laatste – b.v. over het verder gevolg van de zaak, de kwaliteit van zijn advocaat, hoe crimineel de tegenpartij wel is enz., maar ook over de feiten. Een vrije babbel op het einde van het verhoor, o.a. over de sociale omstandigheden van de voorgeleide persoon, geeft de onderzoeksrechter bijkomende informatie om te beslissen over diens aanhouding.¹⁶⁰

Zoals uit deze praktijksituaties blijkt heeft de wetgever in de artikelen 28quinquies en 47bis Sv. helemaal geen rekening gehouden met de talrijke verhoorsituaties, waarover nu twijfel heerst of het wel om verhoren gaat zoals de wetgever bedoelde. De beoordeling dat het moet gaan om verhoren binnen een **opsporingsonderzoek** of een **gerechtelijk onderzoek**¹⁶¹ biedt slechts voor enkele praktijksituaties een oplossing.

Bij een verhoor is er nooit een duidelijke afscheiding tussen de voorinformatie, het inleidende gesprek, de vraagstelling, de samenvatting enz. Midden het zaakgericht gedeelte van een verhoor, kan de verhoorde algemene informatie vragen/geven of een ander onderwerp aansnijden, terwijl anderzijds een verdachte bij de **eerste contacten** al bezwarende informatie kan geven. Een verhoor bestaat niet uit afzonderlijke 'blokjes', de gespreksonderwerpen lopen meestal **permanent** door elkaar.

De wetgever heeft evenmin rekening gehouden met de nochtans sedert jaren bij de politiediensten operationele computer- en videotechnologieën. De artikelen waren dus verouderd nog voor ze op 2 oktober 1998 van kracht werden. Wie leeft in ivoren torens?

Bovenstaande praktijksituaties maken ook duidelijk waarom op studiedagen nooit een bevredigend antwoord kwam op de vraag **wanneer** de verbalisant de mededelingen, voorgeschreven bij artikel 47bis Sv., aan de verhoorde moet doen.¹⁶² Het

159. Een verdachte of getuige wordt voor zijn verhoor gevraagd zijn verhaal op te schrijven. Daarna wordt naar de vorm toe en op basis van het gebruik van o.a. persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden en van werkwoorden de tekst geanalyseerd. De bedoeling is niet hieruit conclusies te trekken maar wel de verbalisant een eerste oriëntatie en dienstige aanduidingen te verschaffen bij het verhoor. Info C.P.S.

160. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont,' *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 18.

161. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 6.

162. Drie studiedagen over het politieverhoor, ingericht door het C.P.S. op 29 mei (RUG), 11 september (VUB) en 16 oktober 1998 (KUL); studiedagen over de Wet Franchimont, ingericht door de CCOD te Antwerpen op 26 september 1998 (T. DESCHAPPER) en het CBR te Antwerpen (UIA) op 13 november 1998; uiteenzettingen van prof. TRAEST aan het officierenkorps van de GPP te Brussel op 15 en 19 oktober 1998.

begin van een verhoor is dus een ongelukkige term¹⁶³ die permanent aanleiding zal geven tot discussies en procedurekwesties.

Krachtens artikel 47bis Sv. moeten bij het **verhoor** van personen, ongeacht in welke **hoedanigheid** en welke **fase van de procedure** zij worden verhoord, ten minste de volgende regels in acht genomen worden¹⁶⁴:

1. Ieder verhoor begint met de mededeling aan de ondervraagde persoon dat:
a) hij kan vragen dat alle vragen die hem worden gesteld en alle antwoorden die hij geeft, worden genoteerd in de gebruikte bewoordingen;
b) hij kan vragen dat een bepaalde opsporingshandeling wordt verricht of een bepaald verhoor wordt afgenomen;
c) zijn verklaringen als bewijs in rechte kunnen worden gebruikt.

2. Eenieder die ondervraagd wordt, mag gebruik maken van de documenten in zijn bezit, zonder dat daardoor het verhoor wordt uitgesteld. Hij mag, tijdens de ondervraging of later, eisen dat deze documenten bij het proces-verbaal van het verhoor worden gevoegd of ter griffie worden neergelegd.

3. Het proces-verbaal vermeldt nauwkeurig het tijdstip waarop het verhoor wordt aangevat, eventueel onderbroken en hervat, alsook beëindigd. Het vermeldt nauwkeurig de identiteit van de personen die in het verhoor, of in een gedeelte daarvan tussenkomen, en het tijdstip van hun aankomst en vertrek. Het vermeldt ook de bijzondere omstandigheden en alles wat op de verklaring of de omstandigheden waarin zij is afgelegd, een bijzonder licht kan werpen.

4. Aan het einde van het verhoor geeft men de ondervraagde persoon het proces-verbaal van zijn verhoor te lezen, tenzij hij vraagt dat het hem wordt voorgelezen. Er wordt hem gevraagd of hij zijn verklaringen wil verbeteren of daaraan iets wil toevoegen.

5. Indien de ondervraagde persoon zich in een andere taal dan die van de procedure wenst uit te drukken, wordt ofwel een beroep gedaan op een beëdigd tolk, ofwel worden zijn verklaringen genoteerd in zijn taal, ofwel wordt hem gevraagd zelf zijn verklaring te noteren. Indien het verhoor met behulp van een tolk wordt afgenomen, worden diens identiteit en hoedanigheid vermeld.

Ofschoon niet uitdrukkelijk in de wet bepaald, is het raadzaam dat uit het proces-verbaal van verhoor blijkt dat de mededelingen gedaan werden.¹⁶⁵

163. F. HUTSEBAUT, *Het politieverhoor*, verslagboek (in voorbereiding) van 3de studiedag van het C.P.S., te Leuven (KUL) op 16 oktober 1998.

164. T. DESCEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 45.

165. Omzendbrief col. 12/98 van het college van procureurs-generaal en diverse omzendbrieven van de parketten.

De kennisgevingen opnemen in de eerste zinnen van de **verklaring** is niet zo aangewezen omdat dergelijke mededelingen nogal vlug aanleiding zullen geven tot standaardformules, die de indruk geven van in de mond gelegd te zijn. De mededelingen kunnen standaard voorgedrukt worden in de **inleiding van de verbalisant** terwijl de comparant de gelegenheid krijgt al dan niet in te gaan op de voorstellen. De mededelingen met de antwoorden, voorgeschieden in artikelen 28^{quinquies} en 47bis Sv., nemen minstens een halve bladzijde in beslag en staan dikwijls in schril contrast met de paar zinnen relevante informatie.

Gebruik maken van afzonderlijke gestandaardiseerde documenten met de wettelijke mededelingen en bijkomende uitleg, voor kennisneming te ondertekenen door de verhoorde¹⁶⁶, lijkt mij al te omslachtig en niet de bedoeling van de wetgever.

Uit de werkzaamheden van de commissie Franchimont, de parlementaire voorbereiding, de memorie van toelichting en de begeleidende omzendbrieven van de parketten blijkt niet of aan een persoon die voor de **tweede maal** verhoord wordt, in dezelfde zaak of in andere zaken, dezelfde mededelingen (die hij al weet) moeten gedaan worden.

Uit de praktijk blijkt dat dit onderdeel van de Wet Franchimont ook **irritaties** opwekt bij heel wat verhoorden, b.v. verantwoordelijken van bedrijven die uit hoofde van hun functie veelvuldig verhoord worden¹⁶⁷, getuigen van ongevallen die tijdsgebrek hebben enz.

1 – a) Gebruikte bewoordingen betekent woordelijk.¹⁶⁸ Enkel als de verhoorde het vraagt, dus niet systematisch.¹⁶⁹

Een verhoor, volledig onder vraag- en antwoordvorm, genoteerd in de gebruikte bewoordingen, is **niet leesbaar** en niet minder voor interpretatie vatbaar¹⁷⁰ als het niet wordt **bijgewerkt** door iemand die bij het gesprek aanwezig was en weet waarover het ging. In 'spreektekst' wordt bijna geen enkele zin afgewerkt en is het moeilijk (soms onmogelijk) de zinnen van elkaar te onderscheiden. De meeste verklaringen worden bovendien in het **dialect** afgelegd. Bitter weinig verbalisanten kunnen foutloos Brugs of Gents schrijven...

Een verhoor is geen louter spel van vraag en antwoord. De comparant mag spontaan spreken zonder een meer precieze vraag af te wachten.¹⁷¹ Letterlijk uitgeschreven verhoren zijn in de praktijk inderdaad niet haalbaar¹⁷², ze duren ook sig-

166. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 35.

167. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 10.

168. Minister van Justitie: *Parl. St.*, Kamer 1997-98, nr. 857/24, 23.

169. Minister van Justitie: Verslag *Parl. St.*, Senaat 1997-98, nr. 1-704/4, 209; T. DESCHEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 45.

170. H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 185.

171. Cass., 15 mei 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1261.

172. Minister van Justitie: Verslag *Parl. St.*, Senaat 1997-98, nr. 1-704/4, 209.

nificant veel langer¹⁷³, met capaciteitsverlies van politiemensen als gevolg, zonder dat dit evenredig is met de kwaliteit.

Na enkele maanden toepassing van de nieuwe wet blijkt in de praktijk dat bijna geen getuigen en slachtoffers – en slechts enkele verdachten – het interesseert of ze nu met een synthese zullen verhoord worden of met vraag en antwoord.

1 – b) De verbalisant moet bij het **begin** van het verhoor suggereren dat de verhoorde kan vragen dat een bepaalde opsporingshandeling wordt verricht of een bepaald verhoor wordt afgenomen. In de meeste gevallen weet één van de beide partijen niet eens waarover het verhoor inhoudelijk zal gaan. Bij het verhoor van een getuige of slachtoffer kent de verbalisant het verhaal niet en bij het verdachtenverhoor weet de verhoorde niet welke vragen hem zullen gesteld worden.

Omdat in de beginfase van een verhoor geen gemotiveerde suggesties kunnen gedaan worden is die mededeling niet zinvol.

Het is voldoende dat de politieambtenaar de vraag vermeld in artikel 47bis, 1b vastlegt, en het aan de procureur des Konings (of onderzoeksrechter) overlaat te beslissen.¹⁷⁴

1 – c) De mededeling '*zijn verklaringen als bewijs in rechte kunnen worden gebruikt*' betreft een loutere mededeling.¹⁷⁵ Die mededeling, bij het begin van een verhoor, wekt in de praktijk bij veel (getuigen) verhoorden enige terughoudendheid op. Sommige (oudere) getuigen zijn door deze mededeling, in combinatie met de eerste twee, zo onder de indruk dat zij ofwel vergeten zijn wat ze eigenlijk wilden zeggen ofwel niets meer willen zeggen omdat ze de verdere gevolgen vrezen: last met de verdachte, oproepen als getuige, tussenkomst van advocaten enz.¹⁷⁶

Artikel 47bis, 2° bevestigt de bestaande praktijk. Verbalisanten die **vóór** de Wet Franchimont weigerden **relevante** stukken bij het dossier te voegen, maakten beroepsfouten.

Nu **eisen** (vooral gehaaide) verdachten dat stapels – voor het onderzoek **niet relevante** – papieren en boekhoudkundige stukken op de griffie worden neergelegd ten einde verder (o.a. vertraging van) onderzoek.

De vraag is ook wat 'documenten' zijn, b.v. conclusies, kopieën van vroegere verhoren van hemzelf of van andere personen, en wat de term 'gebruikmaken van'

173. De ervaringen opgedaan met de telefoontap kunnen hier als richtpunt dienen. Een uur gesprek, eventuele vertaling inbegrepen, kost gemiddeld 18 uur transcriptie, H. BERCKMOES, *Telefoontap*, C.P.S., 1997, 84.

174. D. VANDERMEERSCH, O. KLEES, 'La réforme Franchimont', *J.T.*, 1998, 428.

175. De reden is dat verdachten, getuigen of benadeelden het recht hebben te weten dat een proces-verbaal zal worden opgesteld en dat hun verklaringen als bewijs kunnen worden gebruikt, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/2, 2, Am. 3.

176. Zie ook: D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 15.

betekent. Het voorlezen van dergelijke vooraf klaargemaakte antwoorden zou neerkomen op de totale uitholling van het verhoor.¹⁷⁷

Het valt te betwijfelen of deze regel de bedoeling van de wet, de kwaliteit het onderzoek verbeteren en moderniseren¹⁷⁸, in de hand werkt.

Alle bijlagen¹⁷⁹ worden genummerd bij het proces-verbaal gevoegd en in het proces-verbaal omschreven.¹⁸⁰ Aldus gevoegde bijlagen maken een integrerend deel uit van het proces-verbaal.¹⁸¹

Betreffende de aan de verbalisant overhandigde stukken moet uit het proces verbaal duidelijk blijken of het om de originelen gaat en van waar de stukken komen. Bij overhandigde fotokopieën moet vermeld worden waar de originelen zijn.

Ook de bepalingen van artikel 47*bis*, 3° zijn niet nieuw.

Het is inderdaad nuttig bij belangrijke verhoren de omstandigheden te beschrijven waaronder een verklaring werd afgelegd; aantal rustpauzes, duur, verfrissingen, eten, drank, roken enz. Uiteraard moeten ook incidenten tijdens het verhoor vermeld worden, b.v. bewustzijnsverlies, depressie, hevige woede, braken, emoties enz.

Verbalisanten kunnen, naar aanleiding van een verhoor, ook hun **persoonlijke vaststellingen en bevindingen** in hun proces-verbaal vermelden ter voorlichting van de gerechtelijke overheid. Deze is niet gehouden door die subjectieve vaststellingen en beoordeelt ze met de nodige omzichtigheid.¹⁸²

Zo is het voor de beoordeling van de feiten noodzakelijk dat het gerecht voorgelicht is betreffende de symptomen die wijzen op de vaststelling van dronkenschap, oververmoeidheid, opgewondenheid, agressiviteit van de beklaagde of getuige.¹⁸³ Wie onder invloed van geneesmiddelen onsamenhangende taal spreekt, wie in een opwelling van woede bedreigingen uit of wie in beschoonen toestand smaad pleegt, wordt anders beoordeeld dan een gewone burger die desbewust een verklaring aflegt, beledigingen naar andermans hoofd slingert of de politie hoont.

Dergelijke inlichtingen van de verbalisanten zijn uiterst nuttig bij de beoordeling van de feiten¹⁸⁴, evenals b.v. een verdachte die dreigt met politieke of hoge relaties.¹⁸⁵

177. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 19.

178. B. DEJEMPEPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 97; T. DESCHEPPE, *De nieuwe wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 2.

179. Brieven, attesten, ontvangsbewijzen, bewijzen van betaling, foto's, schetsen, inlichtingenbulletins, geboorte-uittreksels enz.

180. Elk aan het proces-verbaal gevoegd blad is een afzonderlijke bijlage. Een brief bestaande uit 4 bladen, aan beide zijden beschreven, vormt 4 bijlagen. Een brief en een briefomslag zijn 2 bijlagen.

181. Cass., 29 januari 1985, *R.W.*, 1985-86, kol. 1101.

182. Cass., 1 februari 1921, *Pas.*, 1921, I, 233; Gent, 2 februari 1989, *R.W.*, 1989-90, 1094.

183. D. STEELANDT, 'Voor een vernieuwing van de processen-verbaal', *De Pol. Off.*, 1992/10, 38.

184. A. VANDEPLAS, (noot onder Gent, 2 februari 1989), *R.W.*, 1989-90, 1095.

185. Zo kan het feit dat een particulier aan een politieagent verklaart zich tot de burgemeester te zullen wenden, gezien de omstandigheden, smaad door woorden en bedreigingen uitmaken, Cass., 3 december 1980, *R.D.P.*, 1981, 378.

Het proces-verbaal moet ook **nauwkeurig de identiteit** vermelden van de personen die in het verhoor, of in een gedeelte daarvan, tussenkomen. Met de term 'nauwkeurig de identiteit' (i.p.v. naam en voornaam) kan niet anders dan de volledige identiteit bedoeld zijn. Om te vermijden dat deze persoonlijke gegevens van medewerkers, tolken, deskundigen en getuigen voorkomen in de tekst van de verklaring die de verhoorde meekrijgt (verhoorblad), is het aangewezen ze op te nemen in het proces-verbaal.

Maar niet alleen in het verhoor tussenkomende collega's, ook deskundigen, tolken en getuigen (b.v. bij confrontaties), **weigeren** – m.i. terecht – dat hun volledige identiteit in het proces-verbaal of het verhoorblad wordt opgenomen. Sedert de Wet Franchimont zijn dergelijke stukken immers bijna voor iedereen raadpleegbaar. In het verhoor tussenkomende personen hebben ook recht op privacy, waarbij we niet alleen denken aan gevallen van zware, georganiseerde criminaliteit, waar intimidaties en wraakacties te vrezen zijn. Zo krijgen meer en meer vrouwelijke tolken ongewenste liefdesbrieven en verjaardagskaartjes.

Anderzijds worden veel verhoren afgenomen in woningen, in een politievoertuig of 'te velde', waar interferenties van andere personen niet altijd kunnen vermeden worden.

De bepalingen van artikel 47*bis*, 4° bevestigen eveneens de bestaande praktijk. Als gevolg van artikel 76 Sv., dat voorziet in de **voorlezing** van de getuigenis door de rechter, meenden heel wat verbalisanten dat de voorlezing de voorkeur had op de lezing. Maar omdat analfabetisme thans nog weinig voorkomt, lieten verbalisanten meer en meer de verhoorde zelf zijn verklaring lezen, met zijn eigen leesritme, en met de mogelijkheid te stoppen of te herlezen.¹⁸⁶

Artikel 70*bis* Sv. stelt expliciet dat artikel 47*bis* Sv., waarin de voorkeur gaat naar het **laten lezen** van de verklaring, van toepassing is op de ondervragingen die plaatsvinden in een gerechtelijk onderzoek. Maar krachtens het onveranderd artikel 76 Sv. moet de getuigenis **voorgelezen** worden nadat de getuige verklaard heeft daarbij te volharden. Noch de commissie Franchimont, noch de wetgever geeft enige uitleg over deze tegenstrijdigheid zodat het hier vermoedelijk om een vergetelheid gaat.¹⁸⁷

Dat de verhoorde het recht heeft zijn verklaring te wijzigen en/of aan te vullen is evident.

Indien de verhoorde niet wil of niet kan tekenen wordt dit in het proces-verbaal vermeld. De opgave van de reden is niet wettelijk vereist maar is nuttig om de magistraat te informeren dat ze niets met de inhoud te maken heeft. B.v. weigert te tekenen zeggende dat: 'hij geen zin heeft'.

186. D. STEELANDT, 'Voor een vernieuwing van de processen-verbaal', *De Pol. Off.*, 1992/10, 39.

187. Uit de samenlezing van art. 74, 75, 76 en 77 Sv., blijkt dat het verzuim van de bij de wetbepalingen voorgeschreven rechtsvormen geen nietigheid teweegbrengt, en enkel de griffier strafbaar stelt met een geldboete van 50 fr., terwijl de onderzoeksrechter blootgesteld is aan het verhaal op de rechter, indien daartoe gronden zijn, *Cass.*, 4 december 1950, *Arr. Cass.*, 1951, 158.

De ondertekening van de verklaring door de bekeurde is geen wettelijke vereiste voor de geldigheid van het proces-verbaal¹⁸⁸, maar het maakt de verklaring meer bindend tegenover degene die ze aflegt.

Een getekende of ongetekende verklaring kan door de rechter vrij worden beoordeeld als inlichting. De materialiteit van de verklaring, die in sommige gevallen geldt tot het tegendeel bewezen is, hangt niet af van het al dan niet getekend zijn van die verklaring door de comparant.¹⁸⁹

Verklaringen die in een **notaboek**, op het klad of in concept werden genoteerd, worden overgetypt. De overgetypte verklaring, waarvan een kopie aan de verhoorde wordt bezorgd, moet volledig overeenstemmen met de oorspronkelijke verklaring. Het klad of concept wordt aan de doorslag van het proces-verbaal geniet en in het dossier van de politiedienst bewaard.

In de laatste zin van artikel 47bis, 5° werd het woord beëdigd weggelaten. Het is daardoor niet duidelijk of dit betekent dat ook op niet-beëdigde tolken beroep kan gedaan worden.

De taal waarin de processen-verbaal betreffende de opsporing en de vaststelling van misdaden, wanbedrijven en overtredingen, met inbegrip van fiscale aangelegenheden, moeten worden opgesteld, wordt geregeld door artikel 11 van de Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.¹⁹⁰ De **vrijheid van taalgebruik voor de burgers** was al een kenmerk van de Wet van 15 juni 1935.

Artikel 11 van de Wet van 15 juni 1935 bepaalt enkel in welke taal de processen-verbaal moeten worden gesteld en houdt geen bepaling in betreffende de talenkennis van de ambtenaren van gerechtelijke politie belast met het opsporingsonderzoek. Dat artikel wordt dus niet geschonden wanneer een ambtenaar of officier van gerechtelijke politie die aan het opsporingsonderzoek deelnam een onvoldoende kennis had van de taal waarin het proces-verbaal werd gesteld.¹⁹¹

Anderzijds kan een politieambtenaar van de Nederlandse taalrol in de uitoefening van zijn ambt niet verplicht worden akten op te stellen in de taal van een taalgebied waartoe hij niet behoort. Hij kan niet verplicht worden formulieren te gebruiken die zijn opgesteld in een andere taal dan de zijne.¹⁹²

188. Cass., 24 februari 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, nr. 376; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, Brugge, die Keure, nr. 24; D. HOLSTERS, 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, k. 1366, nr. 33; LE POITTEVIN, *Dictionnaire-formulaire des parquets et de la police judiciaire*, 1928, v° *Procès-verbal*, nr. 25.

189. Cass., 21 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 679; Cass., 24 februari 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, p. 718, nr. 376; J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, Brugge, die Keure, nr. 24.

190. *B.S.*, 22 juni 1935, aangevuld door de Wetten van 20 juli 1939 betreffende de taalregeling in de taalgrensstreek, de Wetten van 14 augustus 1947, 8 maart 1948 en 20 juni 1953 betreffende de rechtspleging voor het Hof van Cassatie, door R.B. van 31 december 1949 en de Wetten van 15 februari 1952, 20 december 1957 en 15 februari 1961 betreffende de taalkennis van de magistraten; door de Wet van 9 augustus 1963, de Wet van 2 juli 1969 en 23 september 1985.

191. Cass., 27 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 1853 en *Arr. Cass.*, nr. 202; Brussel, 6 september 1983, *Pas.*, 1983, II, 136.

192. *Vr. en Antw.*, Kamer, BZ 1995, nr. 4, p. 277 (Vr. nr. 6 CHEVALIER).

Krachtens artikel 34 van de Wet van 15 juni 1935 moeten de processen-verbaal op straf van nietigheid vermelden in welke taal verdachte, klager of getuige de verklaring wenst af te leggen¹⁹³, maar het is niet nodig uitdrukkelijk te vermelden dat de gebruikte taal door de verhoorde persoon 'gekozen' was.¹⁹⁴

Artikel 47bis, 5° voorziet in drie mogelijkheden om een persoon te verhoren die een andere taal spreekt:

1. De verbalisant noteert in het proces-verbaal de verklaring in de taal van de comparant.¹⁹⁵ Het optekenen in de taal van de verhoorde lijkt minder voor discussie vatbaar. Nochtans worden die verklaringen ook vertaald, door vertalers die niet bij het verhoor aanwezig waren, zodat niet zelden foutieve vertalingen of minstens interpretatieproblemen voorkomen.

2. De verbalisant kan de te verhoren persoon zelf zijn verklaring laten schrijven en ondertekenen in de taal van zijn keuze¹⁹⁶ en die tekst als bijlage bij zijn proces-verbaal voegen.¹⁹⁷ De verbalisant kan het verhoor leiden door zelf te vertalen of via tussenkomst van een niet-beëdigde tolk. Niets belet de verbalisant die verklaring te vertalen en geheel of gedeeltelijk onder de vorm van **inlichtingen** in de taal van zijn proces-verbaal te relateren.¹⁹⁸

3. Zonder daartoe verplicht te zijn¹⁹⁹ kan de verbalisant een beroep doen op een beëdigd tolk en de verklaring noteren in de taal van de verhoorde en het proces-verbaal samen met hem ondertekenen. Als een beroep gedaan wordt op een niet-beëdigd vertaler²⁰⁰ is het proces-verbaal nietig in zover het deze verklaring betreft.²⁰¹ De overige vermeldingen van dat proces-verbaal, de andere processen-verbaal en de overige elementen van het strafdossier worden daardoor niet nietig.²⁰² In het proces-verbaal moet vermeld worden, of de tolk al dan niet beëdigd is.²⁰³ Buiten heterdaad kun-

193. Art. 40, 1ste lid van de Wet van 15 juni 1935; Corr. Tongeren, 1 april 1957, *R.W.*, 1957-58, 672; L. LINDEMANS, *Taalgebruik in gerechtszaken*, A.P.R. Gent, Story-Scientia, 1973, nr. 176.

194. Cass., 21 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 782.

195. Cass., 3 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 611; Cass., 13 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 227 en *Pas.*, 1982, I, 225; Brussel, 6 september 1983, *Pas.*, 1983, II, 136; Pol. Dinant, 9 oktober 1969, *J.T.*, 1969, 735; Pol. Brussel, 16 januari 1970, *J.T.*, 1970, 177; Pol. Mol, 13 februari 1970, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8405.

196. J. ROMMEL, *Administratief Lexicon*, v° *Proces-verbaal*, Brugge, die Keure, nr. 16.

197. R. DECLERCQ, *La preuve en matière pénal*, Brussel, Swinnen, 1988, 71.

198. Cass., 13 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 227 en *Pas.*, 1982, I, 225.

199. Cass., 25 februari 1963, *R.W.*, 1963-64, 451.

200. B.v. de tussenkomst van een familielid, vriend of kennis die naar best vermogen het gesprek vertalen: Corr. Brugge, 30 juni 1994, *R.W.*, 1994-95, 1445.

201. Cass., 13 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 227; Antwerpen, 6 juni 1975, *R.W.*, 1975-76, 867; Antwerpen, 24 december 1975, *R.W.*, 1976-77, 819; Corr. Tongeren, 20 december 1949, *Pas.*, 1951, III, 21; Corr. Brugge, 30 juni 1994, *R.W.*, 1994-95, 1445; *contra*: R. HAYOIT DE TERMICOURT, 'Het gebruik der talen in gerechtszaken', *R.W.*, 1935-36, k. 418, volgens wie een dergelijk proces-verbaal waarde zal hebben als verslag of als inlichting.

202. Cass., 3 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 611; Pol. Mol, 13 februari 1970, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8405.

203. Cass. (Ver. K.), 16 september 1998, *A.J.T.*, 1998-99, nr. 8, p. 219; Antwerpen, 6 juni 1975, *R.W.*, 1975-76, 867.

nen politie-ambtenaren niet zelf een tolk beëdigden²⁰⁴ zodat zij een beroep moeten doen op vertalers (tolken) die voordien door een daartoe bevoegde overheid aangesteld en beëdigd werden.²⁰⁵ Verschillende parketten verspreiden lijsten met beëdigde tolken.²⁰⁶ Krachtens de artikelen 43 en 44 Sv., kunnen bij **heterdaad** hulp-officiëren van de procureur des Konings, deskundigen (ook tolken) mondeling of schriftelijk beëdiggen volgens de eedformule²⁰⁷: '*Ik zweer dat ik mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk zal vervullen.*'

De beëdigde vertalers, in feite tolken, waarvan het bestaan door de artikelen 31 en 32 van de Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken wordt vastgesteld, hebben nog steeds geen wettelijk statuut. De regels met betrekking tot het aanstellen van beëdigde vertalers schijnen te berusten op gebruiken die voor iedere rechtbank afzonderlijk worden bepaald²⁰⁸, en die door verschillende ministers van Justitie werden goedgekeurd.²⁰⁹

Die gebruikelijke (niet eenvormige) praktijk-administratieve handeling bestaat erin dat sommige hoven en rechtbanken, in algemene vergadering, op advies van het openbaar ministerie (o.m. omtrent faam en bekwaamheid) vertalers beëdiggen²¹⁰ met nationale gelding.²¹¹

De eedformules die meestal worden toegepast zijn de grondwettelijke eed samen met een bijkomende formule: '*Ik zweer mijn ambt nauwgezet en eerlijk te vervullen*'²¹² of '*Ik zweer getrouw de vertalingen te doen die mij zullen worden gevraagd*'²¹³ of nog: '*Ik zweer getrouwlijk de gezegden te vertalen welke aan personen die verschillende talen spreken, moeten overgezegd worden*'.²¹⁴

Artikel 47bis, 5° wilde de bestaande praktijk bevestigen, maar maakte deze onmogelijk. Als een Rus, Turk, Chinees of Engelsman te kennen geeft zelf zijn

204. R. HAYOIT DE TERMICOURT, 'Het gebruik der talen in gerechtszaken', *R.W.*, 1935-36, k. 418.

205. Antwerpen, 24 december 1975, *R.W.*, 1976-77, 819.

206. *Vr. en Antw.*, Kamer, 1977-78, 13 januari 1978, nr. 43, p. 3230 (*Vr. nr. 42 VANSTEENKISTE*).

207. Cass., 14 mei 1962, *Pas.*, 1962, I, 1037.

208. Cass., 19 maart 1991, *T.G.R.*, 1991, nr. 37; *Pand. b.*, v° *Traducteur, traduction*, nr. 20.

209. Zie o.m. een circulaire van de 'Grand Juge Ministère de la justice', Regnier van 10 nivôse jaar XIII (31/12/1804) en een circulaire van de Minister van Justitie DE LANDSHEERE van 23 augustus 1873, *B.S.*, 24 augustus 1873, *Pasin.*, 1873, p. 337, nr. 296, *Bull. Us.*, 1873, p. 292, nr. 181; *Vr. en Antw.*, Kamer, 1965-66, 14 december 1965, nr. 3, p. 150 (*Vr. nr. 8 LEYS*); *Vr. en Antw.*, Kamer, 1973-74, 13 november 1973, nr. 2, p. 94 (*Vr. nr. 1bis D'HAESELEER*).

210. *Pand. b.*, v° *Interprête*, nrs. 27, 28 en 52 e.v.; noot get. F.E., onder Antwerpen, 24 december 1975, *R.W.*, 1976-77, 820.

211. Volgens art. 127 G.W., kan geen enkele eed worden opgelegd dan krachtens de wet, die er trouwens de formule van moet bepalen. De art. 572 en 601 Ger.W., geven een opsomming van de personen die door de rechtbank van eerste aanleg resp. de vrederechter worden beëdigd. In die opsomming komen de beëdigde vertalers niet voor, maar art. 601, 1° Ger.W., bepaalt dat de vrederechter alle personen beëdigt die wegens hun ambt en bediening aan die voorafgaande formaliteit onderworpen zijn, in de gevallen waarin de wet de beëdigende overheid niet uitdrukkelijk heeft bepaald.

212. *Pand. b.*, v° *Interprête*, nrs. 56 en 57.

213. Praktijk geldend voor de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, noot get. F.E., onder Antwerpen, 24 december 1975, *R.W.*, 1976-77, 820.

214. Art. 14 K.B. 18 september 1894, *B.S.*, 22 september 1894; *Vr. en Antw.*, Kamer, 1973-74, 13 november 1973, nr. 2, p. 94 (*Vr. nr. 1bis D'HAESELEER*).

verklaring te willen schrijven in zijn eigen taal, rijst de vraag in welke taal de verbalisant de mededelingen voorgeschreven door de artikelen 28^{quinquies} en 47bis Sv. moet verrichten...

Vertaling van de mededelingen door de verbalisant (voor zover dat mogelijk is) kunnen aanleiding geven tot betwistingen over zijn talenkennis. Anderzijds kan van een verbalisant niet verwacht worden dat hij – naast deze met de drie landstalen – voorgedrukte verhoorformulieren (voor zover die bestaan) meezeult van alle wereldtalen. Ook het in de korpsen aanleggen van een verzameling ‘verhoorformulieren’ in zoveel mogelijk talen²¹⁵ lijkt mij geen goede evolutie. Wat b.v. als de verhoorde, die als antwoord op de in het formulier gestelde mededelingen, dringende onderzoeksverrichtingen vraagt (schrijft) waaraan de verbalisant niet voldoet omdat hij de taal niet kent? Als de wetgever verplichtingen oplegt moet hij ook de middelen voorzien om die verplichtingen na te komen en niet rekenen op de inventiviteit van de verbalisant, die hem achteraf kan worden aangerekend.

Er blijft dus – hoewel de wet in drie mogelijkheden voorziet – in feite slechts één **onbetwistbare** mogelijkheid over: de tussenkomst van een beëdigd tolk, zelfs voor de aangifte van een gestolen fiets door een Nederlandsonkundig slachtoffer. Naast het financieel aspect, het tijdverlies voor verbalisant en verhoorde, kan men zich afvragen of artikel 47bis wel de kwaliteit van de strafrechtspleging **verbetert**, zoals de titel van de Wet van 12 maart 1998 laat vermoeden. De verbalisant kan nog altijd, zonder zelf als tolk op te treden, onder de vorm van inlichtingen vermelden wat hij meent begrepen te hebben van de uitleg door personen in een andere taal gedaan.²¹⁶ Het betreft immers geen verhoor in de zin van artikel 47bis Sv., maar inlichtingen door de verbalisant verzameld. De Wet Franchimont ‘verplicht’ de verbalisant niet over te gaan tot een verhoor.²¹⁷ Ook hier kan de verbalisant het gesprek leiden door zelf te vertalen of via tussenkomst van een niet-beëdigde tolk, familielid, of kennis van de verhoorde.

Wanneer de verbalisant een verklaring zelf vertaalt en optekent in een andere taal dan deze gebruikt door de ondervraagde, is het proces-verbaal nietig²¹⁸, althans in zover het deze verklaring betreft²¹⁹, ook al wordt beweerd dat het zijn waarde be-

215. D. STEELANDT, ‘De “kleine” Franchimont en de processen-verbaal van de politie’, *De Pol. Off.* 1998/10, 10.

216. *Postal memorialis*, v° *Proces-verbaal*, 22/3/G; noot get. L.V.S., onder Cass., 14 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1741.

217. G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, ‘Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998’, *Vigiles*, 1999/1, 23.

218. Cass., 14 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1737; Cass., 3 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 611; Cass., 13 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 227; Mil. Ger. Brussel, 4 januari 1950, *R.W.*, 1949-50, 946; Gent, 29 juni 1970, *R.W.*, 1970-71, 181; Gent, 10 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 73; Pol. Dinant, 9 oktober 1969, *J.T.*, 1969, 735; Pol. St.-Niklaas, 30 maart 1976, *T. Vred.*, 1978, 82; Corr. Turnhout, 28 januari 1991, *Turnh. Rechtsl.*, 1991, 122.

219. Gent, 29 juni 1970, *R.W.*, 1970-71, kol. 181; LINDEMANS, *Taalgebruik in gerechtszaken*, A.P.R., Gent, Story-Scientia, 1973, nr. 176.

houdt als inlichting.²²⁰ De verbalisant moet er in die gevallen voor waken nooit een handtekening te vragen aan een persoon die zich in de onmogelijkheid bevond enige controle uit te oefenen op de betekenis van de door de verbalisant genoteerde tekst.

Er zijn geen bepaalde voorwaarden of criteria om tot beëdigd vertaler/tolk te worden aangesteld. Naar luid van artikel 332 Sv., moet hij 21 jaar oud zijn.²²¹ Er is momenteel **geen controle** op hun talenkennis, betrouwbaarheid en kwaliteit, met alle gevolgen van dien. Niet zelden worden onbetrouwbare beëdigde tolken van de lijst van een griffie geschrapt, zonder dat de griffie van een ander gerechtelijk arrondissement daarvan op de hoogte is. Kan de strijd tegen de (georganiseerde) criminaliteit efficiënt aangepakt worden als criminelen infiltreren als tolk of vertaler in gerechtelijke onderzoeken?

De tussenkomst van tolken die zelf getuige waren, schept problemen i.v.m. latere getuigenissen voor de rechtbank.²²²

Besluiten

Enkel een (niet eensluidend verklaarde) kopie van het **verhoorblad**, met notitienummer en P.V.-nummer van de zaak, identiteit van de verhoorde, datum, plaats en uur van verhoor, moet aan de verhoorde overhandigd worden, niet het **voorblad** of andere administratieve vermeldingen.²²³ Dit verhoorblad kan de vorm aannemen van een vervolgbld of een bijlage aan het P.V.

Op basis van reële verhoorsituaties moeten de begrippen verhoren, ondervragen, verklaringen, voorinformatie, vraaggesprekken, audio-visuele registratie, schriftelijk overgemaakte verklaringen enz., wettelijk uit elkaar gehaald worden. Het onderscheid tussen getuigen- en verdachtenverhoor, de leeftijd van de verhoorde, het al dan niet sturen van een verklaring, de fysieke aanwezigheid, het mededelen van een begin- en eindpunt van het verhoor²²⁴, het gebruik van technische hulpmiddelen, de aard van de (papieren)gegevensdrager, het verlenen van authenticiteit aan een verklaring²²⁵ en het stadium van de procedure kunnen daarbij beoordelingspunten zijn.

220. Cass., 3 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 611; VAN DURME, 'Langues en matière criminelle', in *Novelles, Procédure pénale*, II-2, 1949, nr. 76; R. HAYOIT DE TERMICOURT, 'Het gebruik der talen in gerechtszaken', *R.W.*, 1935-36, k. 418.

221. Zie ook: 'De tolk in het strafprocesrecht, een vreemdeling?', *Algemeen Politieblad*, 1986, 372.

222. Cass., 9 augustus 1989, *R.W.*, 1989-90, 882, met noot A. VANDEPLAS.

223. P. TRAEST, op uiteenzetting over de Wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 1998; G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 24; D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de proces-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 9.

224. A. BLOCH, 'Enkele bedenkingen over het gerechtelijk onderzoek zoals geregeld door de Wet Franchimont', *Handboek Politiediensten – orde van de dag*, 1999/5, 18; G. BOURDOUX en M. GUILLEMIN, 'Het verhoor en het proces-verbaal van verhoor na de Wet van 12 maart 1998', *Vigiles*, 1999/1, 23.

225. D. STEELANDT, 'De "kleine" Franchimont en de processen-verbaal van de politie', *De Pol. Off.*, 1998/10, 8. Over de mogelijkheden van een 'elektronische handtekening', zie: W. WILMS, 'Van handtekening naar elektronische notaris. De validering van elektronische communicatie', *R.W.*, 1995-96, 839.

De gevallen waarin iemand recht heeft op een kopie van zijn verhoor moeten worden herzien evenals het tijdstip (in de procedure) waarop de kopie moet overgemaakt worden.

De processen-verbaal zijn sedert de Wet Franchimont overladen en moeten terug 'ontvet' worden.

De **implementatie** van de artikelen 28^{quinquies} en 47bis Sv. zorgden bij de politiediensten voor weinig **problemen**. Maar, zoals te voorzien was, veroorzaakte de wet meer **administratief** werk – ten koste van de effectieve criminaliteitsbestrijding²²⁶ – terwijl de **kwaliteit** van het onderzoek in het algemeen en van de verhooren in het bijzonder, **onveranderd** bleef.

De Wet Franchimont wordt omschreven als één stap in de **modernisering** van onze strafrechtspleging²²⁷, terwijl het overhandigen van een kopie van de verklaring de rechten van de verdediging, de kwaliteit²²⁸ en de efficiëntie van het onderzoek zouden ten goede komen.²²⁹

De nieuwe artikelen 28^{quinquies} en 47bis Sv. zijn echter niet doordacht, niet met kennis van de dagelijkse politiepraktijk en van de (nochtans jaren operationele) moderne computer-, video-, en communicatiemiddelen opgesteld, wat ook voor de praktijkverbalisant duidelijk is. Het afnemen van verklaringen is een **hoofdbezigheid** van de politieman maar geen enkele ervan werd betrokken bij de voorbereiding van de wet.²³⁰ Zoals in Nederland, moest een dergelijke – voor de verbalisant ingrijpende – wet voorafgegaan zijn door een proefproject om de haalbaarheid ervan in te schatten.

Men kan zich afvragen of de kosten die de toepassing van de nieuwe wet meebrengen niet beter geïnvesteerd waren in een degelijke, praktijkgerichte, basis- en voortgezette **opleiding** in verhoortechnieken waarin, naast de specifieke verbale vaardigheden, ook plaats is voor **psychologie** en **sociologie**, aangepast aan het politiewerk. Deze disciplines kunnen de verbalisant bij zijn onderzoek in staat stellen, naast tactische en technische sporen, ook **psychische sporen** te onderken-

226. F. SCHUERMANS, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 158.

227. T. DESCHEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 2.

228. B. DEJEMEPPE, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 97.

229. *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 857/1, 27.

230. T. DESCHEPPER, *De nieuwe Wet Franchimont*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 1-4, waaruit blijkt dat enkel een rijkswachtofficier – die in regel geen verhoren afneemt of processen-verbaal opstelt – tribune geboden werd op het colloquium van 26 mei 1994. Het nieuwe art. 47bis Sv. kwam niet voor in de voorontwerpen van de commissie Franchimont en evenmin in het regeringsontwerp. Het werd ingevoerd in de Senaat. Bijna letterlijk gaat het om een amendement ingediend door de senatoren DE BETHUNE (CVP) en VANDENBERGHE (CVP), dat de instemming genoot van de Minister van Justitie. Dit amendement is op zichzelf blijkbaar een verzachte versie van amendementen, die niet in de uiteindelijke tekst zijn opgenomen, van senator BOUTMANS (AGALEV). Verslag *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-704/4, 207.

nen. De kwaliteit van het onderzoek wordt immers in hoge mate bepaald door de kwaliteit van de mensen die het moeten doen.²³¹

Naast initiatieven voor het maximaal toepassen van computertechnologie (nationale en internationale videoconferencing en e-mail), zijn structuren die de **kwaliteit van verhoren** opdrijven veel belangrijker, b.v.:

- **regelgeving** in wetten en onderrichtingen o.a. over verhoortechnieken, vorm en inhoud van een verhoor²³²;
- **stappenplannen** voor crisiszaken en welbepaalde misdrijven;
- goed doordachte, praktisch bruikbare, permanent geactualiseerde **check-lists** voor de uitvoering van volledige eerste verhoren (elektronisch handboek);
- zorgen voor een **feed-back structuur**, opvolging van de kwaliteit van de verhoren, om te vermijden dat steeds dezelfde fouten **door anderen** opnieuw worden gedaan.

Kwaliteitsvolle, betrouwbare, beëdigde tolken zijn (al talrijke jaren) dringend noodzakelijk. Ze zouden kunnen opgenomen worden in een permanent geactualiseerde, nationale data-base.

We delen de bezorgdheid van F. SCHUERMANS²³³ dat de criminaliteit alsmaar stijgt en alsmaar complexer wordt terwijl anderzijds het aantal strafvorderlijke voorschriften en procedures niet wordt vereenvoudigd en een opmerkelijke hausse vertonen waarvan de Wet Franchimont een treffend voorbeeld is. De maalstroom van kritiek waarin het gerecht de laatste jaren geraakte, is ook voor de verbalisant mede te wijten aan teveel formaliteiten zodat onvoldoende kan ingespeeld worden op nieuwe vormen van criminaliteit.²³⁴ Ook de praktijkpolitie mensen, wiens aandacht al teveel verschoven is naar **onwerkdadige procedures** in plaats van effectieve criminaliteitsbestrijding, houden hun hart vast voor wat de 'grote Franchimont' aan 'procedurediarree' met zich zal brengen.²³⁵

231. L. DUPONT, 'Meningen van strafrechters over (veranderingen in) het vooronderzoek', *Panopticon*, 1981, 465.

232. H.F.M. CROMBAG, P.J. VAN KOPPEN en W.A. WAGENAAR, *Dubieuze zaken*, Antwerpen, Contact, 1994, 180. Er is nu een tekstontwerp klaar, samengesteld door een *nationale interpolitiële werkgroep basisverhoortechnieken*, met het oog op een gemeenschappelijke opleiding verhoortechnieken waarvan de eerste sessie voorzien is eind 1999: info maj. M. VANDEPLAS, CBO.

233. F. SCHUERMANS, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 159.

234. B. DE SMET, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 90.

235. F. SCHUERMANS, *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu (CBR), 1998, 158.